

Přetváření

30. ročník

2—16/4/2023, Brno

Velikonoční festival duchovní hudby

• • •
Filharmonie
Brno Philharmonic

Velikonoční festival duchovní hudby

Přetváření

2—16/4/2023, Brno

Program

Záštitu převzali

Mons. Pavel Konzbul,
biskup brněnský
Martin Baxa,
ministr kultury České republiky
Jan Grolich,
hejtman Jihomoravského kraje
Markéta Vaňková,
primátorka statutárního města Brna
Vojtěch Mencl,
starosta městské části Brno-střed

NE 2/4/2023, 19:00
katedrála sv. Petra a Pavla, Petrov

AŤ MÉ SRDCE HOŘÍ

F. Musil: Stabat Mater

solisté Lucie Kašpárková,
 Jarmila Balážová, Martin Javorský,
 František Zahradníček zpěv
 spojené brněnské sbory
 Filharmonie Brno
 dirigent Tomáš Krejčí

ÚT 4/4/2023, 20:00
kostel sv. Janů, Minoritská

HLÁSÁM MILOST

J. S. Bach / arr. Webern:

Ricercar a 6 z Hudební obětiny

Hanuš: Dřevěný Kristus

Honegger: Symfonie č. 2

pro trubku a smyčce

J. S. Bach / arr. Klauđa:

Vor deinen Thron tret ich hiermit

Jan Martiník bas

L'Armonia Terrena

dirigent Zdeněk Klauđa

ÚT 11/4/2023, 19:00
Českokobratrský evangelický chrám
J. A. Komenského, Komenského náměstí

ZAJÁSEJTE JIŽ, ZÁSTUPY

F. Fiala: Mysterium paschale

solisté Lucie Laubová, Petra Vondrová,

Stanislav Předota, Josef Kovačič zpěv

instrumentální ansámbli

Kantiléna

sbormistr a dirigent Michal Jančík

NE 16/4/2023, 20:00
kostel sv. Janů, Minoritská

DARUJ NÁM POKOJ

Schubert: Mše As dur

Dvořák: Te Deum

solisté Alžběta Poláčková,

Becca Conviser, Arnheiður Eiríksdóttir,

Jaroslav Březina, Peter Mikuláš zpěv

Český filharmonický sbor Brno

Filharmonie Brno

dirigent Jaroslav Kyzlink

PO 3/4/2023, 19:30
kostel sv. Augustina, náměstí Míru

ZE VŠECH SIL

Charpentier: Méditations pour le Carême

Du Mont: Allemande gravis

Du Mont: Jesu dulcedo cordium

Schütz: O Jesu nomen dulce

Hořínska: Ze všech sil

Cappella Mariana

ST-PÁ 5-7/4/2023, 21:00
kostel Nanebevzetí Panny Marie, Jezuitská

TEMNÉ HODINKY

ST 5/4/2023 NA HOŘE OLIVETSKÉ

francouzské varhanní tenebrae alternatim

Johannes Ebenbauer a brněnská schola

ČT 6/4/2023 NASTALA TMA

Charpentier a další: Lamentace a responsoria

Drei Engel

PÁ 7/4/2023 ODEŠEL NÁŠ PASTÝŘ

De Villeneuve: Lamentace na Velký pátek

Dagmar Šašková zpěv

Ensemble Vedado

ST 12/4/2023, 19:30
bazilika Nanebevzetí Panny Marie
 Mendlovo náměstí

ROZJÍMÁNÍ O TAJEMSTVÍCH

Widor: Varhanní symfonie č. 10

„Románská“

Messiaen: L'Ascension du Seigneur

Duruflé: Chorálové variace na téma

Veni creator

Johannes Zeinler varhany

DOPROVODNÉ AKCE

NE 9/4/2023, 10:30

Neděle Zmrtvýchvstání Páně

katedrála sv. Petra a Pavla, Petrov

PONTIFIKÁLNÍ MŠE SVATÁ

Gounod: Slavnostní mše ke cti svaté Cecilie

Brněnský katedrální sbor Magnificat

Brněnský filharmonický sbor Beseda brněnská

Dagmar Kolařová varhany

Orchestr katedrály sv. Petra a Pavla / Petr Kolař

NE 9/4/2023, 19:30

Neděle Zmrtvýchvstání Páně

kostel sv. Tomáše, Moravské náměstí

Nystedt: Missa brevis

Ensemble Versus / Patrik Buchta

Mezinárodní hudební festival Brno
je členem České asociace festivalů.

Statutární město Brno
finančně podporuje Filharmonii Brno.

Pořadatel
Filharmonie Brno,
příspěvková organizace

•
•
•
**Filharmonie
Brno Philharmonic**

Expozice nové hudby 2023

35. ročník
musica falsa | musica vera
13.–18. 6. 2023

Moravský podzim 2023

52. ročník
Zvěstovatelé aneb Paralelní dějiny hudby
1.–22. 10. 2023

Velikonoční festival duchovní hudby 2024

31. ročník
24. 3.–7. 4. 2024

www.moravsky-podzim.cz
www.velikonocni-festival.cz
www.filharmonie-brno.cz

čestný výbor

Jan Grolich
hejtman Jihomoravského kraje

Markéta Vaňková
primátorka statutárního města Brna

Mikuláš Bek
ministr pro evropské záležitosti ČR

Petr Michálek
rektor Janáčkovy akademie
múzických umění

Jiří Morávek
generální ředitel SNIP & CO, spol. s r. o.

umělecká rada

předseda
Josef Třeštík

místopředseda
David Mareček

členové
Aleš Březina
Jan Hlaváč
Pavla Hujňáková
Marie Kučerová
Vladimír Maňas
Daniel Matej
Vítězslav Mikeš
Nora Obrtelová
Viktor Pantůček
Lucie Šnajdrová
Jaroslav Šťastný
Jiří Zahradka
Jan Žemla

generální intendantka

Marie Kučerová

dramaturgové

Vladimír Maňas
Ondřej Múčka

manažerka

Lucie Šnajdrová

Zdravice

Svět poznáváme skrze smysly. Jedinečně to vystihl král komiků Vlasta Burian slovy: *Hudba je malbou, na kterou se člověk dívá ušima...* Hudba, stejně jako obraz, může být prvním impulsem k zamyšlení o smyslu života. A to je dle mého soudu posláním duchovní hudby – nikoli šokovat nebo jen pohladit či pošimrat zvukovody, ale vést k přemýšlení. V biblických žalmech se píše, že máme chválit Boha harfou, strunnými nástroji, flétnami i cimbály, hlasem radostným. Hudba je mocný dopravní prostředek, který nás přibližuje nejen k našemu srdci, ale také k Bohu. Proto přeji všem posluchačům a účastníkům Velikonočního festivalu duchovní hudby skutečně Boží jízdu.

Pavel Konzbul, diecézní biskup brněnský

Velikonoční festival duchovní hudby již po tři desetiletí patří neodmyslitelně k liturgicky významnému období Velikonoc nejen v regionu. Projekt ojedinělý i v mezinárodním měřítku se v roce třicátého výročí svého trvání vydává hledat nové horizonty a výzvy. Poselství vzkříšení a smrti, utrpení a znovunarození naděje se prolíná dramaturgií celého festivalu. Dva týdny nabitě hudebními zážitky jsou letos sjednoceny pod tématem přetváření; hledání domněle ztraceného, znovuobjevování, nečekaných propojení. Těším se na premiéry, novinky i na klasiku, a to vše v mimořádných prostorách a v mimořádných chvílích.

Přeji festivalu další úspěšný, tentokrát jubilejní ročník a jeho návštěvníkům inspirativní a hluboké zážitky.

Martin Baxa, ministr kultury České republiky

Velikonoční festival duchovní hudby je víc než hudební zážitek. Dokáže přenést do duchovního prostoru, který k prožívání Velikonoc patří. Od smrti ke vzkříšení. Od *Stabat Mater* po *Te Deum*. Propojuje klasická díla s moderními. Přináší hned dvě premiéry – *Ze všech sil* Slavomíra Hořinky pro Cappella Mariana a velikonoční oratorium, které napsal František Fiala přímo pro brněnskou Kantilénu. Díky za to, že se do této hudby můžeme ponořit už potřicáté.

Jan Grolich, hejtman Jihomoravského kraje

Jak se pozná špičkový hudební festival? Je invenční, konkurenceschopný, osobitý, a hlavně má vůli a chuť se dále vyvíjet a proměňovat. Myslím, že to všechno se i letos podařilo vetknout Velikonočnímu festivalu duchovní hudby. Velikonoce tak můžeme oslavit za zvuků povznášející duchovní hudby, která dokáže přetvářet i naše nitro. Ať je toto naše společné setkání s hudbou opět krásné.

Markéta Vaňková, primátorka statutárního města Brna

Filharmonie Brno dlouhodobě přináší kvalitní hudební zážitky nejen pro posluchače z Brna, ale i z celé republiky a Evropy. Letos se naše filharmonie po padesáti letech vrátila i do Spojených států, kde Brno reprezentovala ve slavné Carnegie Hall, což je skvělý úspěch. Jsem proto velice rád, že vás mohu pozvat na letošní ročník Velikonoční festival duchovní hudby u nás v Brně. Věřím, že si z jeho bohatého programu jistě vyberete. Těším se na viděnou na některém z koncertů.

Vojtěch Mencl, starosta městské části Brno-střed

Milí a vzácní hudební přátelé,
Velikonoční festival duchovní hudby letos slaví už třicet let, a přitom nepřestává hledat nové horizonty, proto se letošní ročník nese v duchu tématu *Přetváření*.

Čekají nás dva týdny unikátního setkávání s duchovní hudbou – úvod a závěr obstará Filharmonie Brno s dirigenty Tomášem Krejčím a Jaroslavem Kyzlinkem se *Stabat Mater* brněnského Františka Musila a *Te Deum* od Antonína Dvořáka. Oblíbené *tenebrae* budou tentokrát s francouzskou hudbou, zazní světové premiéry a skladby na objednávku festivalu od Františka Fialy a Slavomíra Hořinky. Těšit se můžete na orchestry a ansámblы Filharmonie Brno, Cappella Mariana, L'Armonia Terrena, sbory Kantilény a Český filharmonický sbor Brno a na řadu skvělých sólistů a varhaníků, to vše v krásných prostorách brněnských chrámů.

Hluboké zážitky zaručeny – přeji vám, aby vás návštěva každého koncertu a nejlépe celého festivalu naplnila pravou velikonoční radostí.

Marie Kučerová, ředitelka Filharmonie Brno

Třicáté výročí festivalu, které připadá na rok 2023, je příležitostí k vykročení a hledání nových horizontů. Kromě nepřeberného bohatství liturgické a duchovní hudby uplynulých staletí i současnosti jsou pro festival klíčovou inspirací samotné velikonoční svátky v jejich poselství smrti a vzkříšení. Prolnutí bohaté hudební a liturgické tradice představuje festivalové téma *přetváření*: hledání pozapomenutých perel, nečekaná setkání staré a nové hudby i uvádění zcela nových skladeb.

Třicátý ročník zdobí oblouk mezi kdysi slavným *Stabat Mater* brněnského dómského varhaníka Františka Musila, srovnávaným se stejnojmennou kantátou Antonína Dvořáka, a známým, přesto však stále inspirujícím a radost vzbuzujícím chvalozpěvem *Te Deum* právě druhého zmíněného skladatele. K provedení Musilova *Stabat* na zahajovacím koncertu spojí své síly několik brněnských sborů s Filharmonií Brno pod taktovkou Tomáše Krejčího. V závěru festivalu Dvořákovu *Te Deum* spolu se *Mší As dur* Franze Schuberta provede rovněž domácí orchestr a dirigent Jaroslav Kyzlink.

Hned s druhým festivalovým koncertem, přinášejícím mimo jiné *Postní meditace* Marc-Antoine Charpentiera, započiná linka francouzské duchovní hudby, zdůrazněná třemi různými programy temných hodiněk a uzavřená velikonoč-

ním varhanním recitálem s díly Widora, Duruflého a Messiaena.

Mezi premiérami náleží klíčové místo skladbě *Ze všech sil* Slavomíra Hořinky a velikonočnímu oratoriu *Mysterium paschale* Františka Fialy. Poprvé se na festivalu představí český komorní orchestr L'Armonia Terrena s prolnutím barokní a novější duchovní hudby.

Se začátkem třetího desetiletí festivalu se jeho součástí stal program tří temných hodiněk. Jubilejní třicátý ročník poprvé vstupuje i do vlastního liturgického provozu, a to uvedením díla *Missa brevis* (1984) Knuta Nystedta při večerní mši svaté v kostele sv. Tomáše na Hod Boží Velikonoční.

Vladimír Maňas dramaturg festivalu

AEDIFICIVM HOC SINE AQVIS RVET
(Tato stavba se bez vody zřítí)

Plasy

Tato stavba se bez vody zřítí – naléhavě hlásá budoucím generacím latinský kryptogram umístěný u ústí vodního podzemí budovy konventu kláštera v Plasích. Existence stavby je závislá na přítomnosti vody v jejích základech.

Inovativní řešení barokní přestavby konventu zajistilo stabilitu stavby navzdory podmáčenému podloží, které v minulosti zapříčinilo mnohé statické problémy objektu. Autorem unikátní technické stavby je Jan Blažej Santini-Aichel. Nestabilní podloží nechal zpevnit dubovými piloty, které zaplavil důmyslným vodním systémem. Vlivem úplného ponoření dřevěných kůlů došlo k jejich petrifikaci a ta v důsledku vedla ke stabilitě stavby. Pokud by ovšem hladina vody klesla a obnažila piloty, hrozilo by zřícení objektu.

Fotografický soubor představuje prostory konventu kláštera v Plasích, zachycené přes vodní hladinu. Právě voda je jeho alfa a omegou.

Kateřina Bušová je studentkou magisterského programu oboru design skla na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně pod vedením profesora Petra Stanického. Velkým tématem se pro autorku stává barokní krajina a architektura Santiniho. Ve své tvorbě často uplatňuje spojení vody, skla a fotografie. V současné době pracuje na diplomové práci na téma sv. Jana Nepomuckého.

Plasy

Without water this building will collapse, goes the urgent plea to future generations of the Latin cryptograph at the entrance to the flooded basement of the monastery in Plasy. The building's continuing existence is dependent on the presence of water in its foundations.

The innovative solution adopted during the Baroque rebuilding of the monastery ensured the building's stability despite the waterlogged subsoil, which had caused many structural problems in the past. The architect of this unique feat of engineering was Jan Blažej Santini-Aichel. He had the unstable subsoil reinforced with oak piles and flooded using an ingenious water system. As the piles were fully immersed, they petrified and made the building stable; if the water level were to recede and the piles were exposed to the air, the whole structure could collapse.

This set of photographs captures the monastery in Plasy through the water surface. Water is its alpha and omega.

Kateřina Bušová is a master's student of glass design at Tomas Bata University in Zlín under the supervision of Professor Petr Stanický, and is much inspired by Baroque landscape and Santini architecture. In her works, she often combines water, glass and photography. She is currently working on her thesis on Saint John Nepomucene.

Program

AŤ MÉ SRDCE HOŘÍ GRANT THAT MY HEART MAY BURN

FRANTIŠEK MUSIL

Stabat Mater

Preludio

(Andante un poco mosso)

1. Stabat Mater dolorosa
(Andante quasi moderato)
2. Cujus animam gementem
(Lento Cantabile)
3. Quis est homo, qui non fleret
(Molto moderato)
4. Pro peccatis suae gentis
(Aria. Andante con moto)
5. Eja Mater, fons amoris
(Moderato)
6. Sancta Mater, istud agas
(Moderato religioso con sentimento)
7. Fac me tecum pie flere
(Andante poco piu mosso)
8. Virgo virginum praeclara
(Aria. Andante maestoso)
9. Fac me plagis vulnerari
(Moderato)
10. Christe, cum sit hinc exire
(Andante sostenuto)

Lucie Kašpárková soprán / soprano

Jarmila Balážová

mezzosoprán / mezzo-soprano

Martin Javorský tenor

František Zahradníček bas / bass

spojené brněnské sbory

choirs of Brno:

Ars Brunensis

Ensemble Versus

Gaudeamus Brno

Pěvecký sbor Masarykovy univerzity

Vox Iuvenalis

Filharmonie Brno

dirigent / conductor Tomáš Krejčí

Autografní skica Stabat Mater Františka Musila © Moravské zemské muzeum, Oddělení dějin hudby

Nové nastudování kdysi slavného oratoria brněnského dómského varhaníka Musila, z něhož je dnes spíše známa jen úprava v podobě kancionálové písně *Stála Matka*, je unikátní příležitostí k propojení profesionálních hudebníků a kvalitativně velice schopné amatérské sborové scény. *Stabat Mater* provádí Tomáš Krejčí, který jako dlouholetý pedagog Konzervatoře Brno a JAMU sehrál zásadní roli v kariéře mnoha hudebníků, z nichž se představí především kvarteto pěveckých sólistů.

Skladatelskému odkazu **Františka Musila** (5. listopadu 1852 Praha – 28. listopadu 1908 Brno) osud příliš nepřál. Už za svého života byl tento současník Antonína Dvořáka a Leoše Janáčka neprávem přehlížený a sám se kvůli své holubičí povaze a neprů-

bojnosti prosadit nedokázal. Po Musilově smrti se na jeho dílo velice rychle zapomnělo, a to i přestože byl v posledních desetiletích 19. století vedle Janáčka bezesporu nejvýznamnější skladatelskou a hudební osobností Brna. *Brněnský Bach!* Nebyl člověkem nynější doby, nebyl umělcem dnešní generace! Tichý genius zemřel. Téměř neznámý zaživa – zda zůstane neznámým i po smrti? *Hic ossa regia tegit lapis, Paměti lidská – hledej nápis!*, charakterizoval výstižně Musilův umělecký osud pisatel jednoho z jeho nekrologů.

František Musil se narodil jako syn c. k. rytmistra. Přestože již v dětství se u něj projevilo mimořádné hudební nadání, po absolvování obecné školy nastoupil na přání otce ke studiu na malostranskou reálku. První hudební vzdělání získal Musil

František Musil kolem roku 1900
© Moravské zemské muzeum, Oddělení dějin hudby

v hudebním ústavu Jana Vincence Micka, později byl přijat za fundatistu v kostele sv. Ducha na Starém Městě pražském, kde se stal oblíbencem místního ředitele kůru Čenka Vinaře. Hru na klavír studoval František Musil ve známém Hudebně vzdělávacím ústavu Josefa Proksche, hru na housle pak soukromě u otce proslulého houslového virtuosa Františka Ondříčka. Jan Ondříček svého žáka vyučoval tak svědomitě, že Musil později s úspěchem složil zkoušku z houslí u ředitele pražské konzervatoře Antonína Bennewitze. Na radu Čenka Vinaře vstoupil Musil v roce 1865 na pražskou varhanickou školu, kterou po třech letech s vyznamenáním absolvoval. Jeho učitel František Zdeněk Skuherský opatřil Musilovi ještě během studií místo varhaníka v kostele sv. Haštala a v roce

1870 pro něj sepsal pochvalné doporučení, když se ucházel o místo varhaníka na dómu sv. Petra a Pavla v Brně. Svou hrou vzbudil před brněnskými znalci ihned obdiv. Konkurenty prý předčil nejen v transpozici i harmonizaci chorálů, ale nadto bez přípravy dokázal kontrapunkticky zpracovat zadané motivy. Údajně běžně improvizoval pravidelnou kvintovou fugu a zvláštností pro něj nebyla ani improvizace bohatě polyfonicky zpracované třídlíné hudební věty v sonátové formě.

Varhaníkem v brněnské katedrále byl jmenován 20. října 1870 a na tomto postu setrval až do své smrti, celých osmatřicet let. Když mu bylo nabídnuto místo ředitele dómského kůru, nepřijal ho. Jednak se nechtěl rozloučit s varhanami, jednak mu v tom zabraňovala jeho neobyčejná skrom-

nost. Vedle kostelní služby, která mu zabírala čas ráno a odpoledne, dával až do večera soukromé hodiny, aby si přivydělal ke svému skromnému platu varhaníka a zlepšil tak své rodině. Během Janáčkových pražských studií za něj ve školním roce 1874/1875 Musil suploval na učitelském ústavě. V letech 1900–1905 pak vyučoval na Hudební škole Besedy brněnské a následně působil jako učitel kontrapunktu, fugy a varhanní hry na Janáčkově Varhanické škole. Pamětníci často vzpomínali na Musilovu obětavost, s níž se učitelskému povolání věnoval. Přestože byl dlouhou dobu vážně nemocný (lékaři mu předpovídali postupnou paralýzu mozku), nechal se posledních deset dnů svého života do školy dovážet, aby žádnou hodinu nevynechal. Den před smrtí byl údajně již polomrtvý přivezen domů, kde ještě v noci opravil úlohy svých žáků, a ráno již vydechl naposledy.

Kvůli Musilově vrozené skromnosti zůstávala jeho skladatelská činnost dlouhou dobu skryta širší veřejnosti. Čas od času publikoval některou svou drobnou skladbičku či píseň v hudebních přílohách časopisů Česká hudba nebo Varyto, avšak teprve první provedení *Stabat Mater* v roce 1895 Musila představilo jako skladatele nevšedních schopností a smělých uměleckých cílů. Musilova rozsáhlá tvorba zahrnuje více než 150 kompozic a sahá od instruktivních skladbiček až k mohutnému oratoriu. Mezi nejvýznamnější skladby se vedle *Stabat Mater* řadí orchestrální *Symfonie C dur* (1871), *Slavnostní ouvertura D dur* (1878) či *Předehra k Sedmi havranům* (1891), tři smyčcové kvartety (1885, 1890, 1896), *Klavírní trio* (1888), *Sonata solemnis* pro varhany (1882),

10 sonatin pro klavír (1901–1902), *Zlatý kolovrat*, balada K. J. Erbena pro sóla, smíšený sbor, klavír a harmonium (1897), *20 mužských sborů na základě slovenských národních motivů* (1902), z množství písní pak vynikají *Písně Václava Kosmáka* (1898 až 1902) a *Tři písně* na německé básně Leo Grünsteina (1899). Velký význam má v Musilově díle pochopitelně duchovní hudba. Ze 17 mší, většinou s doprovodem varhan, se vymyká *Missa solemnis* pro smíšený sbor, varhany, 2 trubky a 2 pozouny (1899), kterou Musil věnoval významné postavě cecilíánského hnutí, rakouskému skladateli Josefu Gruberovi. Z velkého počtu vložek k bohoslužbám jsou pozoruhodné tři vánoční responsoria *Tui sunt coeli* s průvodem orchestru či zhudebnění velkopátečního 50. žalmu *Miserere mei*. Ve své době se těšily oblibě Musilovy četné směsi koled a vánoční melodramata, které komponoval k nejrůznějším příležitostem. Pro nový kancionál brněnské diecéze *Cesta k věčné spáse*, jehož sestavením byl v roce 1904 pověřen Karel Eichler, harmonizoval František Musil 350 písní a 41 nových složil.

Hudbymilovný kněz Karel Eichler (1845 až 1918) patřil k nejbližším přátelům Františka Musila. Když po svém příchodu do Brna v roce 1892 na kůru brněnské katedrály poznal Musilovy tvůrčí schopnosti, začal jej vybízet k tvorbě větších děl, které by skladateli pomohly získat uznání mezi širšími hudebními kruhy. Podle Eichlerových vzpomínek mu František Musil přinesl po čase k prostudování a posouzení čtyři části svého *Stabat Mater* op. 50 a vypravoval Eichlerovi o jejich vzniku: *Když o sv. třech králích roku 1892 jakási má menší skladba setkala se při provozování s pochvalou, umínil jsem si vytvořit dílo,*

v němž bych bez ohledu na slabosti a nedostatký provozujících sil ponechal své obrazotvornosti volný vzlet a ukázal, co dovedu. Za předmět skladby zvolil jsem si *Stabat Mater*, ačkoliv již bezpočtukrát, a to od největších mistrů, bylo hudebně ilustrováno [...] a s Boží pomocí počal jsem je skládati pro sola, sbor a orchestr.

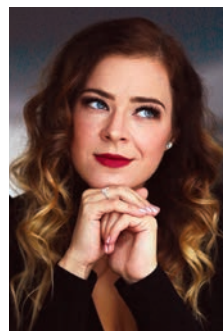
První čísla *Stabat Mater* vznikla v neuvěřitelně rychlém sledu 9., 11., 12. a 14. ledna 1892, jak lze vyčíst z datací v Musilově skici, kam je připisoval vždy společně se zkratkou Dg., tedy Deo gratias – Bohu díky. Každé z čísel komponoval Musil takřka jedním dechem, vždy večer po splnění svých kostelních povinností a po soukromých lekcích. Kompozici ovšem záhy více než na rok přerušil. Zpráva pražského nakladatele, že nemůže vytisknout ani jednu z jemu zaslanych Musilových kompozic, na dlouhou dobu podryla Musilovo kompoziční nadšení i sebedůvěru. Teprve po úspěchu jednoho z vánočních melodramů, provedeného na Tři krále 1893, se odhodlal znovu do práce. A tak vznikaly postupně další části jeho *Stabat Mater*: 22., 24. a 26. ledna byla dokončena čísla V–VII, 6. března č. VIII, 1. dubna č. IX, 28. května č. X a 6. června 1893 bylo celé dílo uzavřeno úvodním *Preludiem*. Během let 1893 a 1894 pak Musil dílo z klavírní skici instrumentoval pro velký orchestr. V roce 1893 byl za finanční podpory brněnského biskupa Františka Bauera a některých kanovníků vydán nákladem skladatele klavírní výtah díla.

Nastudování a prvního provedení Musilova *Stabat Mater* 21. dubna 1895 se ujal Filharmonický spolek Beseda brněnská pod vedením sbormistra Josefa Kompita. Pro amatérský sbor Besedy brněnské bylo nastudování rozsáhlého a pěvecky ne-

snadného díla velmi pracné a k zesílení sboru museli být přizváni fundatisté brněnských kostelů. Jako sólisté byli angažováni povětšinou operní pěvci z brněnského Národního divadla: Jindřiška Kurzová, Klára Wittochová, Bohumil Pták a Eduard Aschenbrenner. Tenorista Pták však kvůli nemoci na poslední chvíli odřekl, a aby nebylo provozování zmařeno, zhostil se při premiéře tenorového partu sbormistr Kompit. Dirigentskou taktovku tak musel převzít sám skladatel, který ovšem nikdy předtím nedisigoval a svého úkolu se prý velice obával. Přese všechny komplikace skončil koncert úspěchem a o mohutném dojmu premiéry se nadšeně rozepsaly brněnské deníky. Pochvalná kritika vyšla rovněž v některých vídeňských listech, které zdůrazňovaly originalitu díla, strhující sílu Musilovy polyfonie a vyzdvihovaly směrnost skladatelova harmonického myšlení. V závěru roku 1895 byla skladba počtána cenou České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Dílo bylo poté provedeno na jaře 1905 vinohradským Hlaholem a Českou filharmonií pod taktovkou Stanislava Jiráka. O rok pozdě-

Lucie Kašpárková

Jarmila Balážová

Martin Javorský

ji zazněl přičiněním kanovníka Alfonse Lhotského výběr šesti částí s průvodem orchestru v hudebním sále kláštera v rakouském Klosterneuburgu. V průběhu let kompozice ve své úplnosti zazněla pouze dvakrát, a to roku 1931 zásluhou Besedy brněnské v brněnském rozhlasovém studiu a roku 1941 v Praze v rámci chrámového koncertu v staroměstském kostele sv. Jakuba. Dílo tak dnes bude provozováno poprvé po více než osmdesáti letech.

Ondřej Pivoda

Sopranistka **Lucie Kašpárková** získala pěvecké vzdělání na konzervatoři a JAMU v Brně. Od roku 2010 hostuje v Národním divadle Brno, představila se ve Štátnom divadle Košice, v divadle F. X. Šaldy, v Divadle J. K. Tyla, Divadle A. Dvořáka, Jihočeském divadle nebo v Národním divadle moravskoslezském. Je dlouholetou členkou souboru Ensemble Opera Diversa, kde kromě minioper a koncertní činnosti premiérovala v hlavních ženských postavách ce-

František Zahradníček

Tomáš Krejčí

lovečerní opery. Z koncertních projektů účinkovala ve Dvořákově *Te Deum*, Verdiho *Requiem* pod vedením Tomáše Krejčího nebo při světové premiéře Salieriho *Gratulační kantáty*.

Slovenská mezzosopranistka **Jarmila Balážová** studovala na JAMU v Brně. Po absolutoriu navázala spolupráci se soubory staré hudby Solamente Naturali a Musica Aeterna. Spolupracuje také s orchestry jako Filharmonie Brno, Moravská filharmonie Olomouc, Janáčkova filharmonie Ostrava, Collegium 1704, L'Armonia Terrena, Ensemble Opera Diversa nebo BCO – Brno Contemporary Orchestra. Vystoupila na mnoha významných festivalech, mimo jiné na Rheingau Musik Festival, Pražské jaro, Janáček Brno (2020, Kosinská v Carcenově inscenaci *Osudu*; 2022, *Z mrtvého domu / Glagolská mše*) a Salzburger Festspiele (2022, Varvara v *Káti Kabanové*).

Martin Javorský se vedle hudby starých mistrů soustředí také na mozartovský repertoár a soudobou hudbu. Spolupracuje s Ensemble Opera Diversa (*Jsem kněžna*

bláznů Lenky Noty a Olgy Sommerové) a BCO – Brno Contemporary Orchestra, na festivalu Opera Nova Národního divadla zpíval v dílech Josefa Berga. V prostředí staré hudby účinkuje s Czech Ensemble Baroque, Ensemble Inégal, Capella Regia nebo Musica Florea. Je členem Českého vokálního kvinteta. Vystudoval hru na trubku na konzervatoři a JAMU v Brně, zpěvu se věnuje na HAMU v Praze.

František Zahradniček je absolventem AMU v Praze. V Národním divadle debutoval v roce 2000 a následně zde nastudoval např. Mozartova Figara, Leporella, Papagena a Dona Alfonsa, dále Collina (*Bohéma*), Rossiniho Basilia (*Lazebník sevillský*), Smetanova Chruďoše (*Libuše*), Dvořákova Marbuela (*Čert a Káča*), Hajného, Lovce i Vodníka (*Rusalka*) a Filipa (*Jakobín*) nebo Janáčkova Gorjančikova (*Z mrtvého domu*). Byl pravidelným hostem operního festivalu ve Wexfordu, účinkoval v divadlech Teatro Lirico di Cagliari a lisabonském Teatro Nacional de São Carlos. S operou ND několikrát absolvoval turné po Japonsku, kde účinkoval v titulních mozartovských úlohách. Vystupoval v inscenacích režisérů Jiřího Menzela, Ondřeje Havelky nebo Jurije Alexandrova.

Ars Brunensis je smíšený pěvecký sbor, který přispívá ke kulturnímu životu již více než čtyřicet let. Je ceněn pro svou vysokou uměleckou úroveň, především na poli interpretace hudebních děl období baroka. Koncertuje pravidelně u nás i v cizině, je zván na hudební festivaly, spolupracuje s významnými soubory a umělci, divadly a kulturními institucemi v Česku i v zahraničí. Sbor se podílel již na více než dvou

desítkách CD nahrávek. Těleso nahrává scénickou hudbu pro přední divadelní scény a spolupracuje s řadou soudobých autorů. Od roku 2000 je uměleckým vedoucím **Dan Kalousek**.

Komorní sbor **Ensemble Versus** se věnuje duchovní hudbě z období renesance, raného baroka, dvacátého století i dílům soudobým. od svého počátku (2003) působí pod záštitou Ústavu hudební vědy FF MU, v roce 2009 se stal součástí Ensemble Opera Diversa. Muzikologické zázemí umožňuje souboru provádět renesanční skladby ve vlastních transkripcích, rovnocenné místo v repertoáru mají také skladby vzniklé na objednávku sboru. Usiluje vždy o neotřelou a tematicky sevrěnou dramaturgii jednotlivých vystoupení, spíše zpívaných rozjímání než koncertů. Svým repertoárem tak v kombinaci „staré“ a „nové“ hudby obsahuje všechna období liturgického roku. Sbor založil a dosud vede **Vladimír Maňas**.

Gaudeamus Brno působí od roku 1996, v letech 1999–2003 byl oficiálním sborem Masarykovy univerzity, v současnosti je samostatným spolkem, jehož členy jsou převážně studenti a absolventi brněnských vysokých škol. Sbor se každoročně účastní koncertů a sborových festivalů doma i v zahraničí, podílí se na benefičních koncertech, natočil a vydal několik CD. Pravidelně spolupracuje s orchestry jako Czech Virtuosi, Filharmonie Brno, Ensemble Opera Diversa nebo European Johann Strauss Orchestra. Od roku 2007 sbor umělecky vede **Dagmar Karasová**.

Pěvecký sbor Masarykovy univerzity byl založen v roce 2004, jeho vedením byl do

roku 2018 pověřen sbormistr Michal Vajda a nyní jej vede **Jan Ocetek**. Repertoár sboru je velmi široký, zahrnuje klasickou sborovou literaturu od renesance až po současnost, ale i vokální skladby inspirované moderními žánry. V posledních letech sbor spolupracoval také s profesionálními orchestry a institucemi, jako jsou Filharmonie Brno či Národní divadlo Brno (*Hry o Marii Bohuslava Martinů*). Je držitelem četných ocenění, mj. ze soutěží Canti Veris Praga 2009, IFAS 2010 či Montreaux Choral Festival 2016.

Pěvecký sbor **Vox Iuvenalis** (Hlas mládí), založený roku 1993 **Janem Ocetkem**, se v roce 2000 stal reprezentativním tělesem Vysokého učení technického v Brně. Jeho členy jsou převážně studenti a absolventi VUT a dalších brněnských vysokých škol. Vysokou úroveň sboru potvrzují četná ocenění z mezinárodních soutěží. Repertoár zahrnuje skladby od 16. století po současnost se zvláštním zaměřením na soubor českou sborovou tvorbu a duchovní hudbu 20. století.

Kořeny brněnské filharmonie sahají do 70. let 19. století, kdy v Brně mladý Leoš Janáček usiloval o vznik českého symfonického orchestru. Dnešní **Filharmonie Brno** vznikla v roce 1956 a od té doby patří svou velikostí i významem k české orchestrální špičce. Na svých turné provedla na tisíc koncertů; v sezoně 2022/2023 uspořádala turné po Velké Británii a Spojených státech a navštívila řadu renomovaných pódii (Festival Rheingau, festival Ars Electronica v Linci, Grosses Festspielhaus v Salcburku, Gewandhaus v Lipsku). Od roku 2000 pořádá letní festival na brněnském hradě

Špilberk, v roce 2012 se stala pořadatelem mezinárodních festivalů Moravský podzim, Velikonoční festival duchovní hudby a Expozice nové hudby.

Tomáš Krejčí pedagogicky působí na brněnské konzervatoři, kde vyučuje ansámblový zpěv, vede komorní sbor a je dirigentem operního studia, a na JAMU, kde vyučuje na katedře kompozice, dirigování a operní režie a je uměleckým vedoucím a dramaturgem Komorní opery Hudební fakulty JAMU. Je členem a uměleckým vedoucím mužského vokálního kvarteta Q VOX (od založení souboru v roce 1997). V roce 1994 založil orchestr ZUŠ města Brna Mladí brněnští symfonikové, ve kterém dosud působí jako umělecký vedoucí a šéfdirigent. Jako pěvec se věnuje převážně oratornímu repertoáru a je vyhledávaným interpretem soudobé hudby.

The new performance of a once famous oratorio by the organist at the Brno cathedral, František Musil, is a unique opportunity to bring together professional musicians with very capable amateur choralists. *Stabat Mater* is conducted by Tomáš Krejčí, a teacher for many years at the Brno Conservatory and the Janáček Academy of Music and Performing Arts, who has been instrumental in the careers of many musicians, including the quartet of vocal soloists singing today.

Fate has not been very kind to the compositional legacy of **František Musil** (born 5 November 1852 in Prague, died 28 November 1908 in Brno), as the works of this

contemporary of Antonín Dvořák and Leoš Janáček were unjustly neglected during his lifetime. Following Musil's death, his oeuvre was quickly forgotten – and yet, alongside Janáček, he was undoubtedly the most important composer and musician in Brno in the closing decades of the 19th century.

He was appointed organist at the Brno Cathedral of Saint Peter and Saint Paul on 20 October 1870 and remained in the post until his death, for a full 38 years. Musil's extensive oeuvre includes more than 150 works, ranging from short instructional pieces to a monumental oratorio – he wrote symphonies, overtures, string quartets, pieces for the piano and the organ, choral pieces, hymns and many items of sacred music including 17 masses. For the new hymnbook of the Brno diocese, he harmonised 350 hymns and composed 41 new ones.

The first performance of Musil's *Stabat Mater* on 21 April 1895 was undertaken by the Philharmonic Association Beseda Brněnská under the composer's baton; the choral scholars of Brno's churches had to be invited in to enlarge the choir. In later years, there were only two more performances of the full work, once in 1931 thanks to Beseda Brněnská and once in 1941 in Prague. Thus the work will be heard today for the first time in more than 80 years.

Ondřej Pivoda,
translated by Štěpán Kaňa

1. **Stabat Mater dolorosa**
Vedle kříže matka stála,
hořké slzy prolévala,
neboť na něm visel syn.

2. **Cujus animam gementem**
Její duši zarmoucenou,
nářku plnou, utrápenou
pronikl meč bolesti.
Ó, jak smutná, otřesená
byla ona požehnaná
matka syna Božího.
Co cítila, jak trpěla
svatá matka, když viděla
rány syna slavného.

3. **Quis est homo, qui non flet**
Kdo je člověk, jenž zadrží
pláč, když vidí matku Boží
v takovém ponížení?
Kdo nechápe její smutek,
necítí, co matka Krista
trpí spolu se synem?

4. **Pro peccatis suae gentis**
Hle, pro hříchy lidstva všeho
vidí v mukách syna svého,
jak je krutě bičován.
Vidí svoje drahé dítě
v umírání opuštěné,
když vydechne naposled.

5. **Eja Mater, fons amoris**
Ejhle, matko, lásky zdroji,
dej mi cítit bolest svoji,
dej mi s tebou prožít žal.
Dej, ať srdce moje hoří
láskou ke Kristu a Bohu,
abych se mu podobal.

6. **Sancta Mater, istud agas**
Svatá matko, rány svého
syna ukřižovaného
pevně vbij do srdce mého.
Tvého syna zraněného,
i pro mne umučeného
rány se mnou rozděluj.

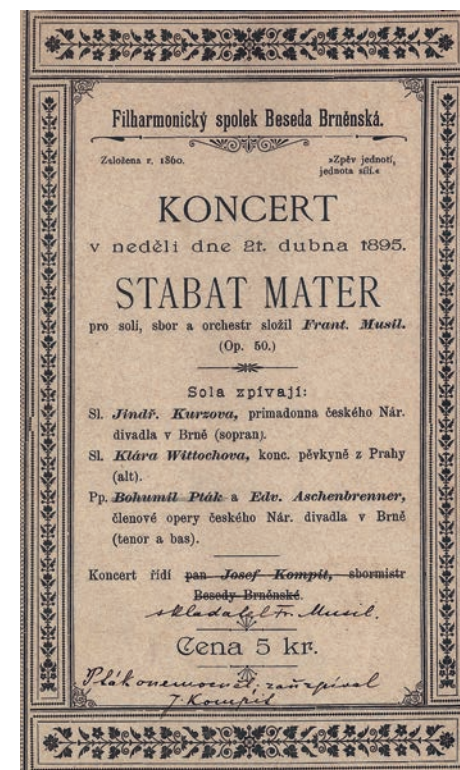
7. **Fac me tecum pie flere**
Dej mi s tebou zaplakat,
s ukřižovaným bolest znát,
dokud tady budu žít.
Vedle kříže s tebou stát,
k tvému nářku se přidat,
po tom toužím nejvíce.

8. **Virgo virginum praeclara**
Panno panen přeslavná,
buď mi vždycky nakloněna,
nech mě s tebou naříkat.
Dej, ať s tebou smrt Kristovu
znovu na sobě nést mohu,
rány jeho prožívat.

9. **Fac me plagis vulnerari**
Bolest jeho, utrpení,
dej i křížem opojení,
až do krve zraněn být.
Plameny týrán a ohněm
tebou, Panno, ať jsem chráněn
v onen hrozný soudu den.

10. **Christe, cum sit hinc exire**
Kéž jsem vždy ochráněn křížem,
jak hradbou obklopen Kristem
a podpírán milostí.
Po smrti pak mého těla
dopřej, aby duše směla
vejít v ráje království. Amen.

překlad Markéta Koronhályová

Program prvního provedení
© Moravské muzeum, Oddělení dějin hudby

ZE VŠECH SIL WITH ALL STRENGTH

MARC-ANTOINE CHARPENTIER

Méditations pour le Carême

(Postní meditace / Lenten meditations)

1. Desolatione desolata est terra
2. Sicut pullus hirundinis
3. Tristis est anima mea
4. Ecce Judas
5. Cum cenasset Jesus
6. Quarebat Pilatus dimittere Jesum
7. Tenebrae factae sunt
8. Stabat mater dolorosa
9. Sola vivebat in antris
10. Tentavit Deus Abraham

HENRY DU MONT

Allemande gravis

Jesu dulcedo cordium

HEINRICH SCHÜTZ

O Jesu nomen dulce SWV 308

SLAVOMÍR HOŘÍNKÁ

Ze všech sil, premiéra

With All Strength, premiere

Cappella Mariana:

Vojtěch Semerád tenor (haut contre)

Ondřej Holub tenor (taille)

Tomáš Král baryton (basse-taille)

Mélusine de Pas viola da gamba

Jan Krejča teorba / theorbo

Pablo Kornfeld varhany / organ

Cappella Mariana

V dějinách hudby nalezneme mnoho příkladů mistrovských děl zapomenutých, ztracených či zachráněných v hodině dvanácté. *Méditations pour le Carême* (Postní meditace) **Marca-Antoina Charpentiera** (1643–1704), které zachránil Sébastien de Brossard, jsou příkladem právě takové skladby. Sébastien de Brossard (1655 až 1730) byl muž mnoha talentů, kněz, skladatel, hudební teoretik a také jeden z nejvýznamnějších hudebních sběratelů své doby. Po studiích v Normandii se objevil v Paříži v katedrále Notre-Dame a usadil se ve Štrasburku jako kapelník při místní katedrále. Zde také založil hudební akademii a začal budovat rozsáhlou hudební knihovnu, kterou rozšiřoval po celý život. Sám přepisoval, sháněl opisy a vydání skladeb i teoretických spisů a dosáhl až

959 položek! Jeho sbírka je dokonalým obrazem evropské hudby od 16. do 18. století a obsahuje mnoho unikátních rukopisů. Jelikož Brossard neměl potomky, věnoval celou sbírku Ludvíkovi XV. a toto dědictví je dodnes jednou z nejdůležitějších součástí hudebního oddělení Francouzské národní knihovny.

Mezi unikáty knihovny patří právě také *Postní meditace*, cyklus motet Marca-Antoina Charpentiera, který Brossard ve vlastnoručním katalogu své knihovny ohodnotil jako vynikající. Sběratel totiž patřil mezi horlivé vyznavače italské hudby a jako takový oceňoval hudební řeč tohoto díla, ovlivněnou Charpentierovým italským učitelem Giacomem Carissimim. Jaké stopy zanechalo v mladém francouzském skladateli studium v Římě, o tom se dočteme

i v dobovém periodiku Journal de Trévoux: „Charpentier byl žákem Carissimiho. Pod vedením tohoto velkého mistra nabyl vzácného daru vyjádřit hudbou smysl slov a pohnout posluchače.“ Charpentierovy *Meditace* jsou skutečnými obrazy na způsob křížové cesty, vyzývajícími ke kontemplanaci. Vznikly v době, která přála poslechu navýsost výrazových skladeb, jako jsou slavné temné hodinky. V průběhu postního období a svatého týdne byly operní a divadelní scény zavřené a společnost lačná koncertů se přesunula do chrámů. Skladatelé se překonávali v komponování harmonicky bohaté, líbezné i dramatické hudby, schopné ohromit i nejzanícenější věřící.

Obsazení pro tři mužské hlasy (haute-contre, taille a basse-taille) za doprovodu bassa continua je typické pro francouzskou hudbu konce 17. století. Tehdejší autoři, a to jak duchovní hudby, tak oper, na něm vyzvedávali zvukovou soudržnost těchto hlasů a také témbu místy temný, místy mohutný i zářivý; Charpentier sám je použil mnohokrát. V tomto krátkém opusu dokázal toto skromné obsazení rozehráti do obzvlášť působivých barev. Sbírka obsahuje celkem deset těchto meditací a může být pro někoho výzvou ke kontemplanaci či sebezpozorování. Pro jiného zase představuje oživlé biblické scény, podané s maximální divadelností. *Meditace Ecce Judas, Cum cenasset Jesus a Tentavit Deus Abraham* patří k dramatickému typu motetu, kde tři hlasy hrají různé role předepsané v partituře (Ježíš, Petr, Abraham aj.). Devět z deseti meditací je tedy přímo inspirováno pašijovým příběhem. Poslední meditace *Tentavit Deus Abraham* vypráví příběh Izákova obětování, ale končí náhle v okamžiku, kdy se Abraham chystá čin

dokonat (zatímco v Bibli se zjevuje anděl a otcovskou ruku zadrží). Tento překvapivý, až teatrální vrchol, jež autor tak působivě zhudebnil, zesiluje účinek příběhu obětování nevinného beránka a odkazuje k meditaci *Quarebat Pilatus*, v jejímž závěru Ježíš přijímá svůj osud a stává se oním beránkem, agnus innocens.

V hudební sbírce Sébastiena de Brossarda se zachovalo množství chrámové tvorby i dalších francouzských autorů. K nim patří také **Henry Du Mont** (1610–1684), valonský rodák, který převážnou část svojí hudební kariéry prožil ve francouzské metropoli a řadí se mezi přední francouzské skladatele chrámové hudby. Od roku 1743, kdy se poprvé objevil v Paříži, zde nabyl velký věhlas a postupně získal nejprestižnější pozici u královského dvora. Jako chrámový hudebník věnoval také většinu své tvorby tomuto žánru, nejčastěji jsou v ní zastoupena tzv. malá moteta (petits motets). Přes sto těchto opusů se dochovalo v celkem pěti tištěných sbírkách. První z nich, *Cantica sacra* (Paříž 1652), nese zajímavé prvenství v dějinách francouzské barokní hudby. Sbírka totiž obsahuje první tištěný part bassa continua obsahující číselné značky pro jeho interpretaci. Kromě vokálních kusů se ve sbírce objevuje i několik čistě instrumentálních skladeb, které představují nejstarší prameny francouzské komorní hudby s doprovodem bassa continua. V dnešním programu zazní ze sbírky instrumentální kus **Allemande gravis** provedený na varhany a v tisku původně určený pro soubor viol. Trojhlasé **Jesu dulcedo cordium**, náležící k žánru malého moteta, pochází z Du Montovy páté sbírky těchto skladeb

Motets à II, III et IV parties (Paříž 1681), dedikované Ludvíku XIV.

Hudba italského raného baroka formovala také **Heinricha Schütze** (1585–1672), nejproslulejšího evangelického skladatele v Německu před J. S. Bachem. Schütz studoval v Benátkách u Giovanni Gabrieliho, varhaníka v bazilice sv. Marka. Výdobytky nové monodie (stile moderno), koncertantního stylu, jako i benátské vícesborové techniky, přinesl Schütz do rodného Německa, kde od roku 1617 s přestávkami do konce života zastával jeden z nejdůležitějších hudebních postů: místo kapelníka saského kurfiřta v Drážďanech.

Mistrovství dosáhl mimo jiné v komponování tzv. malého duchovního koncertu (concerto ecclesiastico), raně barokní monodické formy pro malé obsazení 1–3 zpěvních hlasů s doprovodem, zpravidla virtuózní povahy a s vysokými nároky na zpěváky. V Drážďanech Schütz vydal dvě sbírky těchto koncertů, *Kleine geistliche Konzerte* (I. 1636, II. 1639), první na německé, druhou i na latinské duchovní texty. **O Jesu nomen dulce** pro sólový tenor a basso continuo je příkladem brilantní skladby s detailně propracovanou kompoziční strukturou a výraznou, podmanivě krásnou melodikou. Zpracování pietního, oslavného textu je procítěné a využívá i rétorických zásad, celkové vyznění je však stále neokázalé a tiše kontemplativní.

Louis-Noël Bestion de Camboulas
(upravily Jana Franková a Eva Křížková)

Slavomír Hoříňka (1980) pochází z Valašského Meziříčí, na konzervatoři v Pardubicích studoval hru na housle. Skladbu vy-

studoval na Hudební akademii múzických umění v Praze ve třídě Ivana Kurze a doktorské studium u Hanuše Bartoně. Náboženská inspirace – texty, náměty i hudebním materiálem (zejména chorálními motivy) se nikoli náhodně často prolíná s problematikou hudby v prostoru; obě témata Hoříňka reflektoval i v inspirativníchotech. Pro svého přítele Tomáše Krále napsal v roce 2012 *Simeonovu píseň* pro baryton, cembalo a smyčce. Vedle zhudebnění či inspirace přímo liturgickými texty (*Magnificat*, kantáta pro dvě chorální scholy, 25 hudebníků a liturgický prostor, 2012; *Miserere* pro vokální ansámbl, 2014) je křesťanská tematika často přítomná i v dalších autorových dílech. V brněnském kontextu je nutné zmínit houslový koncert s původním názvem *Slova kříže* (2010, přepracováno v roce 2015 jako *Sedm slov*), napsaný na objednávku festivalu Moravský podzim. Více děl vzniklo pro orchestr Berg, na objednávku České filharmonie pak Slavomír Hoříňka napsal orchestrální ciacconu *Raduj se III*, v níž se inspiruje velikonočním chvalozpěvem *Exultet*. Premiérově uvedená skladba *Ze všech sil* doznala své finální podoby právě v souvislosti s připravovaným koncertním projektem souboru Cappella Mariana pro Velikonoční festival duchovní hudby a Svatý týden.

Vladimír Maňas

Ze všech sil, komentář skladatele

Před osmi lety jsem se vydal do Jeruzaléma, abych o Velikonocích nahrával nejtíšší místa tohoto pulzujícího, zraněného, a přitom posvátného místa. V desítkách hodin nočních nahrávek ticha z různých chrámů jsem pak hledal Boží hlas, podobně jako

Slavomír Hořinka

prorok Eliáš ve vánku na hoře Chorebu. Myslel jsem, že napíšu skladbu k rozjímání po liturgii Velkého pátku, která nějakým způsobem přenesle zvuk a atmosféru oněch míst do jiného času a prostoru. Místo toho jsem se vydal na pouť za tímto zatím nedosažitelným cílem a toužebně doufám, že Pán jde se mnou jako tehdy s učedníky do Emauz. Kompozice *Ze všech sil* pro tři mužské hlasy a tři barokní nástroje je další zastávkou na této cestě. Název skladby odkazuje k Ježíšově odpovědi na otázku, které přikázání je to největší. Odpověď z Matoušova evangelia zpívána latinsky je obklopena jednoslabičnými českými slovy, jakýmsi proudem, který pomyslně brání milovat „Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí“. V závěru pak zaznívá jedna z básní, které jsem psal v Jeruzalémě. Strukturálně jsem se v hudbě volně inspiroval dlaždicemi z nádvoří Chrámu Božího hrobu v Jeruzalémě, na nichž staletí a nohy poutníků zanechaly nesmazatelnou pečeť.

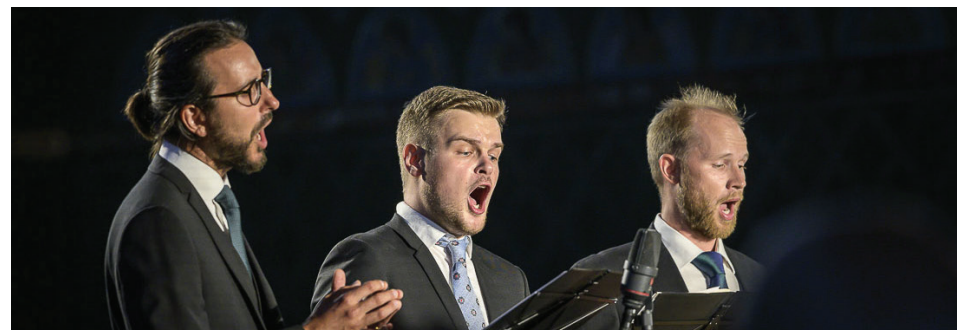
Slavomír Hořinka

Slavomír Hořinka: dlaždice v Jeruzalémě

Vojtěch Semerád je uměleckým vedoucím vokálního ansámblu Cappella Mariana a členem souboru Collegium Marianum. Studoval v Praze a barokní housle ve třídě Françoise Fernandez na Conservatoire national supérieur de musique et de danse v Paříži. Jako sólista a komorní hráč vystupuje na významných evropských pódích a festivalech a účinkuje se soubory jako Le Poème Harmonique, Les Folies françaises, Les Agréments a dalšími. Podílí se na natáčení pro Deutsche Grammophon, Naïve nebo Supraphon a pravidelně též nahrává pro Českou televizi a Český rozhlas. Jako zpěvák je zván renomovanými ansámblu jako Huelgas Ensemble, Les Correspondances nebo Vox Luminis a zaměřuje se na objevování hudby 15. a 16. století ve střední Evropě.

Ondřej Holub působí jako ansámblový zpěvák většiny předních tuzemských souborů staré hudby: Schola Gregoriana Pragensis, Cappella Mariana, Collegium Marianum, Ensemble Inégal, Czech Ensemble Baroque, Victoria Ensemble nebo Musica Florea. V letech 2013–2019 byl členem vokální-

Vojtěch Semerád, Ondřej Holub, Tomáš Král

ho ansámblu Martinů Voices, od roku 2019 spolupracuje s barokním souborem Collegium 1704, kde účinkuje i jako sólista. Se souborem Ensemble Damian účinkoval v operách Leonarda Vinciho a Antonia Caldary (Olomoucké barokní slavnosti, Smetanova Litomyšl). Jako sólista pravidelně vystupuje s řadou souborů a orchestrů (Symfonický orchestr hlavního města Prahy FOK, Jihočeská filharmonie, Filharmonie Hradec Králové).

Tomáš Král spolupracuje s orchestry a vokálními ansámblu Collegium 1704, Collegium Marianum, Musica Florea a Cappella Mariana, v zahraničí příležitostně účinkuje se soubory Wrocławská Orkiestra Barokowa, Musica Aeterna, RedHerring, Vox Luminis, Holland Baroque nebo B'Rock Orchestra. Jako sólista se objevuje na významných festivalech a koncertních pódích (Pražské jaro, Dresdner Musikfestspiele, MA Festival Brugge, Bozar, Wiener Konzerthaus, London's Wigmore Hall, Wratislavia Cantans nebo Salzburger Festspiele). Věnuje se také opeře, podílí se na řadě nahrávek, především s díly Jana Disma-

se Zelenky, pravidelně spolupracuje s rozhlasem a televizí.

Cappella Mariana je komorní vokální soubor, který se specializuje na interpretaci středověkého vícehlasu, renesanční polyfonie a vokálních děl raného baroka. Cappella Mariana vznikla v roce 2008 a jako jeden z mála domácích vokálních souborů se zaměřuje na uvádění pozapomenutých děl vrcholné vokální polyfonie z oblasti italské, vlámské či anglické renesance. Ansámbl působí pod uměleckým vedením Vojtěcha Semeráda. Členy souboru jsou mezinárodně renomovaní pěvci, kteří se věnují interpretaci barokní a předromantické hudby.

Baroque meditations for Lent and a premiere of a new work are linked by their composers' inward-looking approach. Marc-Antoine Charpentier in his meditations combines text from the Old and New Testaments, liturgical books (e.g., the sequence *Stabat Mater*) or Mary Magdale-

ne's lament over Christ's suffering. Slavomír Hořinka in the evening's final piece sets to music excerpts from the Gospel of Matthew and his own laconic verse. Although this is music for a chamber ensemble, it is also a meditation *with all strength*.

Méditations pour le Carême (Meditations for Lent) by **Marc-Antoine Charpentier** (1643–1704) are veritable images akin to the Way of the Cross, inviting us to contemplate. Set for three male voices accompanied by basso continuo, they are typical of late 17th-century French music. In this brief opus, Charpentier used the modest forces to a particularly impressive, colourful effect. The meditations *Ecce Judas*, *Cum cenasset Jesus* and *Tentavit Deus Abraham* are of the dramatic motet type, in which three voices perform various roles prescribed in the score, including Jesus, Peter and Abraham. Nine of the ten meditations are directly inspired by the narrative of the Passion. The last meditation, *Tentavit Deus Abraham* tells the story of Isaac's sacrifice, but ends suddenly at the point Abraham readies to complete the act (while in the Bible an angel appears and holds the father's hand). This surprising, even theatrical climax, which the composer so powerfully sets to music, reinforces the effect of the story of the innocent lamb's sacrifice and refers to the meditation *Quarebat Pilatus*, in the conclusion of which Jesus accepts his fate and becomes that lamb, *agnus innocens*.

Louis-Noël Bestion de Camboulas
(edited by Jana Franková)

**With All Strength,
commentary by the composer**

Eight years ago, I went to Jerusalem at Easter to record the quietest spots of this pulsating, wounded, yet sacred place. In the dozens of hours of night recordings from various places of worship, I sought God's voice, just as the prophet Elijah did in the wind on Mount Horeb. I thought I would write a contemplative piece to follow the liturgy of Good Friday, which in some way would translate the sound and the atmosphere of these places into a different time and space. But instead, I embarked on a pilgrimage to this as yet unreachable destination and I fervently hope that the Lord is walking with me as he did with his disciples to Emmaus. *With All Strength* for three male voices and three Baroque instruments is a stop on this journey. The title refers to Jesus's answer when he was asked which commandment was the greatest. The answer from the Gospel according to Matthew sung in Latin is surrounded by monosyllabic Czech words, a kind of stream which, as it were, prevents you from loving "the Lord your God with all your heart and with all your soul and with all your mind". In the conclusion, we hear one of the poems I wrote in Jerusalem. Structurally, the music is loosely inspired by the paving stones in the courtyard of the Church of the Holy Sepulchre in Jerusalem, on which the centuries and the pilgrims' feet have left an indelible seal.

Slavomír Hořinka
translated by Štěpán Kaňa

**MARC-ANTOINE CHARPENTIER
Méditations pour le Carême**

1. Desolatione desolata est terra

Zpustošená je celá země
a není nikdo, kdo by si to bral k srdci.
Po všech cestách pouště přicházejí zhoupci,
neboť Hospodinův meč bude požírat
od jednoho konce země ke druhému.
Žádný tvor nedojde pokoje.
Není pokoje, zaseli pšenici
a sklídí trní.
Budete se stydět za svou úrodu
pro Hospodinův planoucí hněv.
Zpustošená je celá země
a není nikdo, kdo by si to bral k srdci.

2. Sicut pullus hirundinis sic clamabo.

Kvílím jako drozd anebo rořejs,
naříkám jako holubice,
oči mi slábnou, jak vzhůru vyhlížím.
Svá léta projdu krokem pomalým
a s duší plnou hořkosti.
Člověk však přesto, Pane, může žít,
pořád mi zůstal život a dýchání –
ty jsi mě uzdravil a oživil!
Hle, k pokoji mi byla hořkost nejhořčí.

3. Tristis est anima mea

Má duše je zarmoucená až k smrti.
Zůstaňte zde a bděte spolu se mnou,
nyní spatříte zástup, který mne obklopí.
Vy se dáte na útěk a já půjdu
pro vás zemřít.

4. Ecce Judas

Hle, Jidáš, jeden ze dvanácti,
přišel s velkým zástupem,
dal jim znamení a řekl:
JIDÁŠ: Ten, koho políbím, ten to je,
toho zajměte. A políbil Ježíše.

Ježíš mu řekl:
JEŽÍŠ: Příteli, proč jsi přišel?
Ó Jidáši, můj příteli, políbením
zrazuješ syna člověka?
A vztáhli na Ježíše ruku a zajali ho.
Běda, běda tomu člověku, který vydal
spravedlivou krev,
Syna člověka do rukou hříšníků!
Běda, běda tomu člověku!
Lépe by bylo, kdyby se byl nenarodil.

5. Cum cenasset Jesus

Když Ježíš povečeřel a dal svým
učedníkům své tělo, aby z něj jedli,
a svou krev, aby z ní pili,
vyšli k Olivové hoře a on jim řekl:
JEŽÍŠ: Vy všichni se nade mnou této
noci pohoršíte.
Je totiž psáno: budou bít pastýře
a rozprchnou se ovce stáda.
Tu mu řekl Petr:
PETR: I kdyby se všichni pohoršili nad
tebou, já se nikdy nepohorším.
JEŽÍŠ: Amen, amen, pravím tobě,
Petře, protože než této noci kohout
zakokrhá, třikrát mě zapřeš.
PETR: Ach, ach, Pane, i kdybych měl
s tebou zemřít, nezapřu tě.

Když ale vedli Ježíše před velekněze,
následoval ho Petr zpovzdálí
až k veleknězovu domu.
Tehdy mu sluhové řekli:
SLUŽKA: Zdali i ty jsi jeden z učedníků
toho člověka?
PETR: Ženo, nejsem, toho člověka neznám.
SLUHA: Vskutku i ty jsi jeden z nich,
neboť i tvé nářečí tě prozrazuje.
PETR: Člověče, nejsem.
SLUHA: Vskutku, i ty jsi byl s Ježíšem
Nazaretským.

PETR: Nebyl jsem s ním a nevím,
co říkáte, toho člověka neznám.

Zatímco mluvil, zakokrhá kohout.
A Petr si vzpomněl na slova, která mu
řekl Ježíš, vyšel ven a hořce plakal.

6. *Quaerebat Pilatus dimittere Jesum*

Pilát se ho pak znovu pokoušel propustit,
neboť nenalezl důvod k jeho smrti,
ale Židé křičeli:

LID: Jestli ho propustíš, nejsi císařův přítel.
Kdokoli se dělá králem, protiví se císaři.

PILÁT: Co tedy chcete,
abych učinil králi Židů?

LID: Pryč s ním! Ukřižuj ho!

PILÁT: Mám ukřižovat vašeho krále?

LID: Nemáme krále kromě císaře.

PILÁT: Čeho zlého se dopustil?

LID: Pryč s ním! Ukřižuj ho!

Když tedy Pilát viděl, že nic nezmůže,
vzal vodu a před zástupem si umyl ruce.

Řekl:

PILÁT: Nejsem vinen krví tohoto muže.

Je to vaše věc.

LID: Jeho krev na nás a na naše děti.

Tak Ježíše nechal zbičovat
a vydal ho k ukřižování.
A jako nevinný beránek
byl veden na porážku.

7. *Tenebrae factae sunt*

Když židé ukřižovali Ježíše,
nastala temnota.

Slunce se zatmělo a chrámová opona
se v půl roztrhla odshora až dolů.

A kolem třetí hodiny Ježíš vykřikl
mocným hlasem:

JEŽÍŠ: Bože můj, Bože můj,

proč jsi mě opustil?

Přiběhl jeden z těch, kdo stáli kolem,
namočil houbu do octa,

nabodl ji na prut, dal mu napít a řekl:

Počkejte, počkejte, uvidíme,

jestli ho Eliáš přijde sejmut z kříže.

Ježíš ale opět vykřikl mocným hlasem
a pravil:

JEŽÍŠ: Otče, do tvých rukou poroučím
svého ducha.

S těmi slovy skončil.

8. *Stabat Mater*

Stála Matka, uplakaná,
pod křížem jak bolest samá,

v hořkých slzách pro Syna.

Její srdce Bohu dané,

truchlící a zbědované,

sedmerý meč protíná.

Žaluplná, zarmoucená,
nebem požehnaná žena,

Matka Boží, prostá vin.

Hlavu sklání do svých dlaní,

pohled na kříž vždy ji raní,

trpí na něm její Syn.

Matko Boží, Matko naše,

kdo nad tebou nezapláče,

když tě vidí v mukách stát?

Vidět Ukřižovaného,

tebe v slzách vedle něho

nutí duši zaplakat.

9. *Sola vivebat in antris*

Magdaléna přebývala sama v jeskyni,
celé dny a noci truchlila a vzdychala,

nařikajícím hlasem volala ke Kristovi:

Ó má lásko, mé srdce, mé potěšení,

čím se odplatím za tvou lásku,

která tě vydala pro spásu světa?

Ach, můj nejsladší Ježíši,

můj tolik trpící Ježíši!

Já jsem hříšnice, ty bez viny,
já jsem volná a nepotrestaná,
tebe jako provinilce vedou na smrt.

Běda, běda, samotný život je

proboden hřeby a kopím,

pozvednut na oltáři kříže

a umírá pro spásu živých.

Čím se odplatím za tvou lásku,

která tě vydala pro spásu světa?

Ó má lásko, mé srdce, mé potěšení!

10. *Tentavit Deus Abraham*

Zkoušel Bůh Abraháma a řekl mu:

BŮH: Abraháme.

ABRAHÁM: Tady jsem, Pane.

BŮH: Vezmi svého jednorozenného syna,

kterého sis zamiloval, Izáka,

a na jedné z hor, kterou ti ukážu,

ho obětuješ zápalnou obětí.

Abrahám tedy za noci vstal,
odešel na místo, které mu Bůh určil,
a naložil Izákovi dřevo na zápalnou oběť,
sám nesl v rukou oheň a meč.

Když byli spolu na cestě,

řekl Izák svému otci:

IZÁK: Otče můj.

ABRAHÁM: Co chceš, synu?

IZÁK: Hle dřevo, meč a oheň,

kde je oběť?

ABRAHÁM: Můj synu!

IZÁK: Proč vzdycháš, otče?

ABRAHÁM: Můj synu, můj jednorozenný
synu, Bůh si sám vyvolí zápalnou oběť.

Přišli k místu, které mu Bůh určil,
a když Izák spoutal, položil ho na oltář,
vztáhl ruku a uchopil meč, aby svého
syna obětoval.

HENRY DU MONT *Jesu dulcedo cordium*

Ježíši sladkého srdce,
prameni živý, světlo tušené
veškeré radosti
a vší touhy vynikající.
Když naše srdce navštěvuješ,
tehdy v něm pravdu osvěcuješ,
světu marnost odnímáš
a v nás lásku zapaluješ.
Buď naší radostí, Ježíši,
ty, který jsi budoucí naší odměnou.
Ať zůstaneme
v tvé slávě navěky.
Ježíše všichni poznejte,
jeho lásku žádejte,
Ježíše planoucího láskou
hledejte a získejte!

HEINRICH SCHÜTZ *O Jesu nomen dulce*

Ó, Ježíši, sladké jméno,
obdivuhodné jméno,
utěšující jméno.
Co se zpívá sladčeji?
Co je slyšet příjemněji?
Na co se myslí více?
Kdo jiný než Ježíš, Boží Syn?

Ó jméno Ježíšovo, pravý pokrm duše,
meď v mých ústech, píseň v mém uchu,
zdroj radosti v mém srdci.
Proto tvé jméno, nejsladší Ježíši,
budu nosit v ústech navěky.

překlad Martin Bažil a Magdaléna Jacková

SLAVOMÍR HOŘÍNKA

Ze všech sil

(latinská perikopa z Matoušova evangelia
a autorská poezie)

Strach
mi brání.
Vzteky
mi brání.
Hněv
mi brání.
Stres
mi brání.
Stesk
mi brání.
Moc, zlost
mi brání.
Chtíč, svod
mi brání.
Kvap, spěch, shon
mi brání.
Svár, jed, msta
mi brání.
Zmar, hřích, trest, dluh
mi brání.
Klam, pád, had, blud
mi brání.
Křik, hluk
mi brání...

Diliges Dominum Deum tuum
ex toto corde tuo
et in tota anima tua
et in tota mente tua.*

Krach, pakt,
hrob, hráz, chlad,
žvást, vliv,
zisk, groš, žold, žlab,
dav, krev, rod,
tlak, lesk, trend,

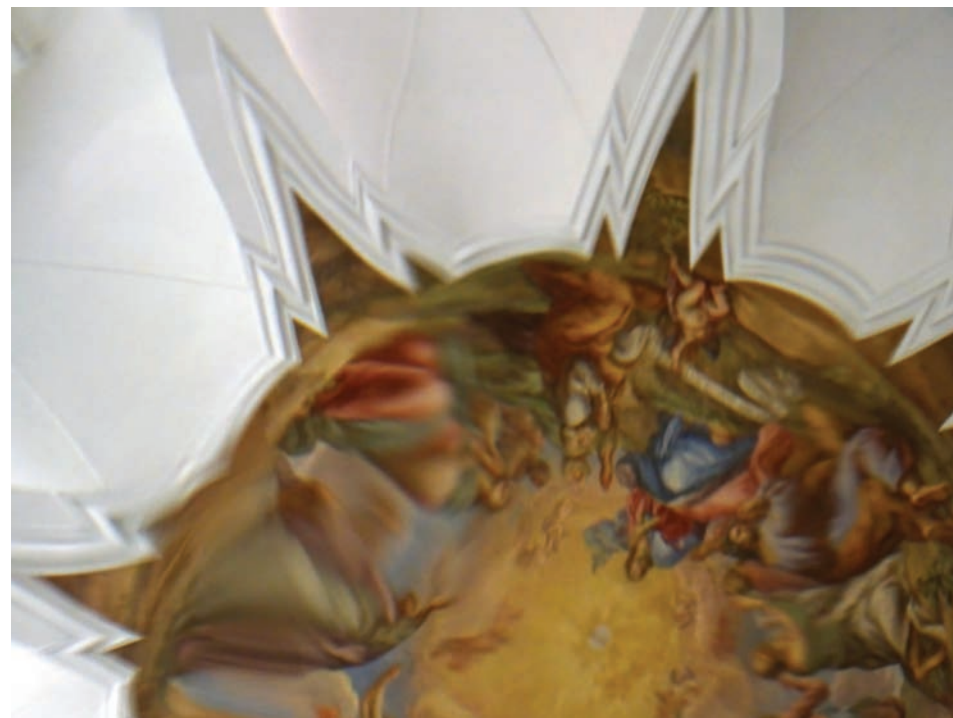
zášť, žluč,
řev, děs, zlo, stín,
flám, chlast, splín
mi brání.
Hnus
mi brání...

Diliges Dominum Deum tuum
ex toto corde tuo
et in tota anima tua
et in tota mente tua.

Zvyk, jek, vzdor, prut,
mi brání.
Truc, křeč
mi brání.
Škvár, brak, ruch, blok
mi brání.
Šach, mat, čas,
noc, změť, bol
mi brání.
Tma, třes, led,
čin, pud, flirt, past,
klep, drb, lež
mi brání...

Být jen,
jak chceš Ty.
Být spolu
pro Tebe;
a třísky
z dřeva Tvého Kříže
pod kůží
nechat zarůstat
trpělivě.

* Miluj Hospodina, svého Boha,
celým svým srdcem, celou svou duší
a celou svou myslí (Mat 22:37)

HLÁSÁM MILOST I PREACH GRACE

JOHANN SEBASTIAN BACH

arr. Anton Webern

Ricercar a 6 z Hudební obětiny BWV 1079
Ricercar a 6 from The Musical Offering
 BWV 1079

JAN HANUŠ / arr. Jaroslav Pelikán

Dřevěný Kristus, cyklus písní pro nižší
 hlas a orchestr na slova Kamila Bednáře
 úprava pro komorní orchestr
The Wooden Christ, song cycle for lower
 voice and orchestra after the texts
 by Kamil Bednář
 version for chamber orchestra

1. Hlásám milost / I preach grace
2. Poslal Herodes žoldák
Herod sent mercenaries
3. Zvedněte mne / Lift me up
4. Aj, z temnot noci
From the darkness of night
5. Dřevěný Kristus / The wooden Christ
6. Hlásám milost / I preach grace

ARTHUR HONEGGER

Symfonie č. 2 pro trubku a smyčce
Symphony No. 2 for trumpet and strings

1. Molto moderato – Allegro
2. Adagio mesto
3. Vivace non troppo

JOHANN SEBASTIAN BACH

arr. Zdeněk Klauđa

Vor deinen Thron tret ich hiermit
 (Přicházím před tvůj trůn
 Before Thy Throne I Now Appear),
 chorální předehra BWV 668 z Umění fugy
 choral prelude from The Art of the Fugue

Jan Martiník bas / bass

L'Armonia Terrena

dirigent / conductor **Zdeněk Klauđa**

Jan Martiník

Hudba jako (boho)služba

„SDG“, přepisoval Johann Sebastian Bach k mnoha svým skladbám. Soli Deo gloria, jedině Bohu sláva. Hudba má oslavovat Boha a povznášet ducha člověka – s takovým přesvědčením naplňoval své profesní poslání varhaník, dvorní kapelník, kantor, skladatel, pedagog, improvizátor, hudební inovátor, k jehož odkazu se po staletí hlásí další a další generace hudebníků. I za Bachovým zájmem o teologii, kosmologii, filozofii, mystiku byl Bůh – jako svrchovaná síla, k níž se člověk s pokorou vztahuje. Svět funguje v (božském) řádu, který brání pádu do chaosu, hudebními prostředky je možné tento řád zachytit a zkoumat, a takovou cestou navazovat spojení s Bohem. Křehká kategorie krásna je v Bachových dílech jistěna disciplínou a pochází-li ně-

kteří z „dědiců“ Bachova odkazu z blízkého církevního prostředí – jako Arthur Honegger – bývá tento rys jeho hudby identifikován jako protestantská střídmost. Ale význam není v tomto ohledu rozhodující – podstatný je respekt k vesmírnému řádu. Jan Hanuš byl spjat s římskokatolickým prostředím – paralelně s koncertní a jevištní hudbou psal mše a skladby na texty s náboženskou tematikou, vedl chrámový sbor u sv. Markéty ve čtvrti, kde bydlel – a s vědomím, že píše skladby k slávě Božího jména považoval hudbu za posvátnou oblast, „kde mohu jen sloužit a uvědomovat si svou nedostatečnost“.

Iniciačním podnětem pro **Druhou symfonii Arthura Honeggera** (1892–1955) byla objednávka od dirigenta a hudebního me-

cenáše, skladatelova švýcarského krajana Paula Sachera. K původně zamýšlené příležitosti – k provedení na koncertě k 10. výročí existence Sacherova Basilejského komorního orchestru v lednu 1937 – skladatel dílo zkomponovat nestihl. Dokončil ho až na podzim 1941 v Paříži, kde už téměř třicet let trvale žil.

Třebaže se skladatel bránil mimohudebním výkladům své hudby, tíživá atmosféra *les années noires*, temných roků německé okupace Paříže, se mu do skladby, byť nevědomě, dozajista propala. První věta začíná pomalou introdukcí, v níž na sebe poutá pozornost repetitivní motiv viol, a v nastaveném teskném duchu se posléze nese celé dílo. Následuje *Allegro*, v jehož převážně svižném tempu přechází úvodní ponurost ve vzdor, vše s využitím pozdně romantických prostředků účelně kořeněných disonancemi a chromatickými postupy. Passacagliová forma druhé věty, *Adagio mesto*, umožňuje udržet po celý čas melancholickou náladu. Zjasnění přichází ve finální větě, nikoliv však klid. Úvodní *Vivace non troppo* ústí v zběsilé *Presto*, z něhož minutu před závěrem věty vytryskne v dlouhých tónech quasi chorální melodie a nečekaně – s chorálním motivem v houslích zdvojeným v partu trubky, která vstupuje do hry jako „deus ex machina“ na pouhých 49 taktů před koncem – tak mění vyznění celé symfonie.

Partituru dokončené skladby Honegger složitě propašoval Paulu Sacherovi, který ji v květnu 1942 uvedl v premiéře v Zürichu bez účasti autora. Krátce na to ji měl skladatel možnost slyšet v nastudování Charlese Muncha v rámci týdenního festivalu pořádaného k příležitosti Honeggerových padesátin v Paříži. Ve stylu doby byly

i okolnosti cesty díla k anglickému publiku – mikrofilm s partiturou se k dirigentu Boydu Neelovi dostal s parašutistickým výsadkem. Arthur Honegger měl v živé paměti, jak elektrizujícím efektem zapůsobil na obyvatele stále ještě obsazené Paříže nadějeplný závěr symfonie dva roky předtím, a při poslechu přímého přenosu koncertu z londýnské Wigmore Hall v lednu 1944 se nechal slyšet, že snad jeho hudba dodala odvahy těm, kdo ji potřebují.

V osobnostech Kamila Bednáře (1912 až 1972) a **Jana Hanuše** (1915–2004) se potkaly spřízněné duše, jejichž spolupráce vydržela bezmála tři desetiletí. V jejich počátcích bezprostředně po válce byl Kamil Bednář už respektovaným českým básníkem, Jan Hanuš na počátku své profesní dráhy. Než se pustili do práce na kantátovém cyklu *Zpěv naděje*, jednom z pilířů odkazu Jana Hanuše, vymezovali si pole působnosti v poměrně široké tematické oblasti od *Zimních písní* pro vyšší hlas a klavír přes instruktivní *Vteřiny v přírodě* a čtyři pochodové písně *Armádě* až po lidovou chrámovou píseň *Nad vody a hory*, v jejímž obsahu našli souznění, na které mohli navazovat i v budoucnu. Sbírku ***Dřevěný Kristus*** (s podtitulem *Básně na kříž nalezený v horách*) vydal Kamil Bednářovi jako soukromý tisk v počtu 110 výtisků Jaroslav Picka v roce 1957 a v témže roce básně Jan Hanuš zhudebnil s tím, že je to „snad to nejlepší, co kdy Bednář napsal“.

V hudebním výrazu navazuje skladatel na svého učitele Otakara Jeremiáše a pokračuje v české klasicko-romantické tradici s citem pro volbu vyjadřovacích prostředků tak, aby se hudba b obsah textu dokonale prolínaly. Vzhledem k tomu, že sklad-

ba nemohla být v době svého vzniku veřejně koncertně provedena, je dedikace každé z šesti částí cyklu zároveň cenným svědectvím o Hanušových osobních vztazích a skladatelově společenském ukotvení. První část je věnována varhaníkovi a řediteli kůru v bazilice sv. Markéty v pražském Břevnově Karlu Černickému, druhá Kamilu Bednářovi, třetí římskokatolickému knězi, kanovníkovi Vyšehradské kapituly Antonínu Strážovi, čtvrtá Otakaru Jeremiášovi, pátá manželům Čubrovým (Antonín Čubr byl klavírista a Hanušův nakladatelský kolega, jeho manželka Marie Pixová-Čubrová zpěvačka) a šestá členovi Národního divadla v Praze, barytonistovi Jiřímu Joranovi.

Naděje na veřejné provedení byla za protinábožensky zaměřeného režimu mizivá, skladatel nicméně v sílu poselství cyklu věřil do té míry, že se k němu v přelomových dobách naší novodobé historie opakovaně vracel: z původní verze pro nižší hlas a klavír vypracoval v roce 1970 verzi s doprovodem orchestru a ze začátku 90. let se dochovala skica s doprovodem varhan. Podle dostupných pramenů se zdá, že veřejně měl *Dřevěný Kristus* možnost poprvé zaznít až v roce 1995 v orchestrální verzi a jeho další a další uvádění na koncertních pódiích dávají Janu Hanušovi za pravdu.

Šestihlasý ricercar z *Hudební obětiny* (1747), cyklu kontrapunktických vět zkomponovaných na „královské téma“, které **Johannu Sebastianu Bachovi** (1685–1750) zadal pruský král a flétnista Bedřich Veliký, bývá považován za vůbec nejdokonalejší skladatelův příspěvek do žánru fugy, vrcholné formy barokní instrumentální polyfonie. Vzhledem k tomu, že nástrojová specifiká-

ce není – s výjimkou *Triové sonáty* – v *Hudební obětině* dána, žije skladba nebo její jednotlivé části v koncertním provozu v duchu dobové tradice v nejrůznějších instrumentálních verzích. Z nich orchestrální úprava *Šestihlasého ricercaru*, jejímž autorem je **Anton Webern** (1883–1945), patří k nejzdařilejším. Webern v ní neotřelým, originálním způsobem uplatňuje techniku fragmentace odvozenou z metody práce s dvanáctitónovými řadami. Melodický materiál štěpí do drobných, někdy jen jednotónových motivků tak, že opakovaně exponované téma sólově krouží orchestrem, než nakonec zazní v souhře. Nete-matický materiál je svěřen většinou smyčcům. Orchestrální interpunkce – dusítka, pizzicato, nástupy tématu akcentované harfou – činí z úpravy barvitě dílo, jehož strukturu si může posluchač naplno vychutnat jako napínavý hudební děj.

Při sledování příběhu ***chorální přede hry*** BWV 668 se lze jen těžko ubránit dojmu, že je dilem „vyšší režie“. Hrát a improvizovat přede hry před zpěvem chorálu během bohoslužby byl pro Johanna Sebastiana Bacha v pozici chrámového varhaníka denní chléb. Z rukopisu *Varhanní knížky* ze skladatelova výmarského období, v níž je zmíněná přede hra spojena s chorálem *Wenn wir in höchsten Nöten sind*, ji lze stopovat přes soubor *Osmnáct (lipských) chorálů* až do prvního tiskového vydání sbírky *Umění fugy* (1751), kde je uvedena s titulem chorálu ***Vor deinen Thron tret ich hiermit***. Otázky jsou nasnadě: jak se do sbírky, která je – podobně jako *Hudební obětiny* – monotematickým konceptem, dostala chorální přede hra? Jak to, že má různé názvy? A proč se jí říká „chorál ze smrtelného lože“?

L'Armonia Terrena

V posledním desetiletí svého života měl Bach rozpracováno více projektů. Vedle *Umění fugy* dával dohromady i sbírku rozšířených verzí vybraných chorálních předehrer z *Varhanní knížky*. Jednou z nich byla předehra k chorálu *Wenn wir in höchsten Nöten sind* – jako osmnáctá v pořadí. Šestnáctou a sedmnáctou předehru stihl slepý a nemocný Bach ještě nadiktovat svému zeti, který po tchánově smrti obě přidal do rukopisu. Osmnáctou zapsal podle Mistrova diktátu neznámý kopista (jak je zřejmé z dochovaného autografu titulního listu) a můžeme se jen dohadovat, že na přání skladatele na prahu smrti změnil i odkaz v titulu – chorál *Vor deinen Thron tret ich hiermit* se zpíval na totožný nápěv. Do tiskového vydání *Umění fugy* rok po skladatelově skonu se pak jako poslední část do-

stala péčí editora i tato chorální předehra jako „odškodnění za neúplnou poslední fugu, v jejímž dokončení autorovi zabránila oční choroba a smrt“. Jak jasnoživé gesto, propojující čas s bezčasím, přítomnost dávných událostí s věčností.

Wanda Dobrovská

Basista **Jan Martiník** koncertně vystupuje např. s Českou filharmonií, Londýnským symfonickým orchestrem, Orchestrem lipského Gewandhausu, Pittsburgským symfonickým orchestrem, Staatskapelle Dresden, Symfonickým orchestrem BBC nebo Collegium 1704. V repertoáru má basové árie a roli Ježíše v *Matoušových pašijích*

Zdeněk Klouda

J. S. Bacha, Mozartovo, Dvořákovo i Verdiho *Requiem*, Beethovenovu *Devátou symfonii* či Haydnovu *Stvoření*. Je též znám svou interpretací Schubertovy *Zimní cesty* a Dvořákových *Biblických písní*. Od roku 2012 je členem souboru Státní opery v Berlíně, kde ztvárnil mimo jiné role Collina (*La bohème*), Sarastra (*Kouzelná flétna*), Eremita (*Čarostřelec*) nebo otce Trulova (*Život prostopášníka*). Působil v berlínské Komické opeře, vystupoval ve vídeňské Volksoper. Je stálým hostem Národního divadla v Praze. V březnu 2023 debutoval s Berlínskými filharmoniky při provedení Schubertovy *Mše As dur*.

Komorní filharmonie **L'Armonia Terrena** je stálým uměleckým tělesem tvořeným špičkovými instrumentalisty na poli inter-

pretace sólové, komorní a orchestrální hudby fungujícím v čele s koncertním mistrem Janem Valtou. Orchester byl založen v roce 2014 Zdeňkem Kloudou, od roku 2016 je orchestr pravidelným hostem festivalů a prestižních pořadatelů, kde publiku představují především díla českých mistrů 18. a 19. století. Členové předních českých komorních souborů (např. České filharmonické kvarteto, Baborák Ensemble, Heroldovo kvarteto, Sedláčkovovo kvarteto, Smyčcové kvarteto Hanse Krásy), orchestrů (Česká filharmonie, Národní divadlo) a vynikající sólisté hrají na moderní nástroje, avšak se zřetelem na stylovou vyhraněnost interpretovaného repertoáru. Jejich nahrávka světové premiéry Rybova latinského *Stabat Mater* i díky tomu získala mimo jiné prestižní ocenění Diapason découverte.

Zdeněk Klauđa se vedle kariéry dirigenta věnuje vedení hudebního nastudování v Národním divadle v Praze a je dramaturgem Festivalu Jakuba Jana Ryby. Je pravidelně zván do prestižních evropských operních domů (Bavorská státní opera v Mnichově, Semperova opera v Drážďanech, Vídeňská státní opera či Pařížská národní opera). Nastudoval například *Příhody lišky Bystroušky* a *Figarovu svatbu* pro festival v Glyndebourne, *Kouzelnou flétnu* a *Dona Giovanniho* v Národním divadle, ve světové premiéře uvedl oratorium Augustina Šenkýře *Dies Numini et Principi*, podílel se na hudebním nastudování *Prodané nevěsty* v drážďanské Semperově opeře. Pro vydavatelství Nibiru Publishers natočil se svým orchestrem pět CD (mj. A. Rejcha: *Requiem*; J. J. Ryba: *Stabat Mater*, *Missa solemnis* a koncerty, operní árie J. Myslivečka a W. A. Mozarta se Simonou Šaturou). Objevuje symfonické dílo Václava Jindřicha Veita, jehož *Symfonie e moll* se svým souborem provedl v novodobé pražské premiéře. Hostuje u českých orchestrů, operních domů a na významných festivalech. Pravidelně doprovází s orchestry pěvce jako Simona Šaturou, Adam Plachetka či Veronika Dzhioeva.

This project by the L'Armonia Terrena ensemble and its artistic director Zdeněk Klauđa brings together late Baroque and 20th-century works on a single meditative evening. One of the Easter Festival's aims in presenting this programme is to break down the barriers between old and new music.

“SDG”, Soli Deo Gloria, or Glory to God alone, is the cipher **Johann Sebastian Bach** (1685–1750) used to sign many of his works. Music is to celebrate God and elevate the human spirit – this was the conviction that directed the professional life of the organist, *Kapellmeister*, Cantor, composer, teacher, improviser and musical innovator, whose legacy has been claimed over the centuries by many generations of musicians. God, conceived as a supreme power to which believers relate with humility, was what drove Bach's interest in theology, cosmology, philosophy and mysticism. The world operates according to a (divine) order, which prevents a fall into chaos; this order can be captured and investigated by musical means, and thereby one can relate to God. In Bach's works, the delicate category of beauty is secured by discipline and if some of the heirs to Bach's legacy come from a religious environment close to his – as **Arthur Honegger** (1892–1955) did – this characteristic of his music tends to be identified as Protestant austerity. Yet the particulars of belief are not decisive here – the respect for the cosmic order is. **Jan Hanuš** (1915–2004) was a Roman Catholic, writing not just music for the concert hall and the stage but also masses and works after texts on religious themes, and he led the choir at St Margaret's Church in Prague's Břevnov. Aware that he was composing to celebrate God's name, he considered music a holy domain “where I can only serve and be conscious of my inadequacy”.

Wanda Dobrovská,
translated by Štěpán Kaňa

JAN HANUŠ
Dřevěný Kristus
text Kamil Bednář

1. Prolog

Hlásám milost dřevu lesnímu,
jež vydalo kříž,
a hlásám milost hřebům železným,
hlásám milost nástrojům i rukám člověka,
hlásám pravdu oběti a odpuštění,
aby se už nemnožilo zlo
a člověk mohl být spasen!

Poklekněme ve svých slovech,
poklekněme v svém životě,
vejděme do života jako do chrámu,
nevšímajíc si slámy po žoldnících
Herodesových,
evangelium v očích, evangelium v ústech,
ve svých šlépějích a skutcích,
jako východisko i cíl!

2. Poslal Herodes žoldáky,

úplněk, neúplněk,
aby v jediné noci, úplněk, neúplněk,
povraždili možné příští spasitele.
A nebyli žoldáci zlí, nebyli zlí, říkali si jen:
„Máme rodinu, ženu a děti, chtějí jíst.“
I provedli rozkaz, úplněk, neúplněk,
a k ránu omývali krev ze svých mečů
a halaparten.

Zbyly kruté šlápoty krutých lidí
a pláč matek.
A přece jako lilie ve snách pnul se jeho
hlas neumlčen, rostl a sílil v dětském
hrdle k velikému budoucímu slovu.
Prošel mezi osidly, aby vrah věděl,
že nelze zabít pravdu,
že nelze zabít naději,
jen ubohé lidi.

A již tehdy rostlo dřevo kříže,
úplněk, neúplněk,
a mladičkový strom šeptal do noci:
„Viděl jsem vraždění, viděl jsem vraždění,
ale nikoliv ještě ukřižování.“

3. Zvedněte mne, zvedněte mne,

ležím na ulici jako ztracená
drobná mince.
Pohlédněte, jsem v modrém oparu
nad řekou.
Jsem váš sen, jsem vaše vzpomínka
na matku,
jsem cinknutí lžičky v léku pro chorého,
ale nejsem ten lék ani ta lžička.
Jsem ruka, která jej podala.

Minuli jste mne možná cestou
do kostela
nebo cestou do kasáren Herodesových
žoldáků. Kde máte jakési jednání,
stále jen jednáte s Herodesem
a zatím zmrzačený trpím,
zmrzačený ve vaší sobecké lidské lásce,
trpím, neboť mi nestačí vaše klec.
Nosím v srdci celý vesmír
a celý vesmír udržuji svou láskou.
Zvedněte mne, zvedněte mne!

4. Aj, z temnot noci se k vám už nerozběhne beránek!

Což nevidíte, že od Golgoty
je stále zatměno slunce
a stále roztržena chrámová opona,
že ruce žoldnářů, tak jako
v zastaveném filmu,
stále jen vrhají kostky,
o všechno a o nic,
o sebe samé,
o vás,
o horší život, o horší smrt.

Za každé slovo díků plivnutí,
za každý výkřik chvály bodnutí,
za každý žmolec modlitby
trnovou korunu,
za každý dobrý počin hřeb.
Takoví jste ke mně!

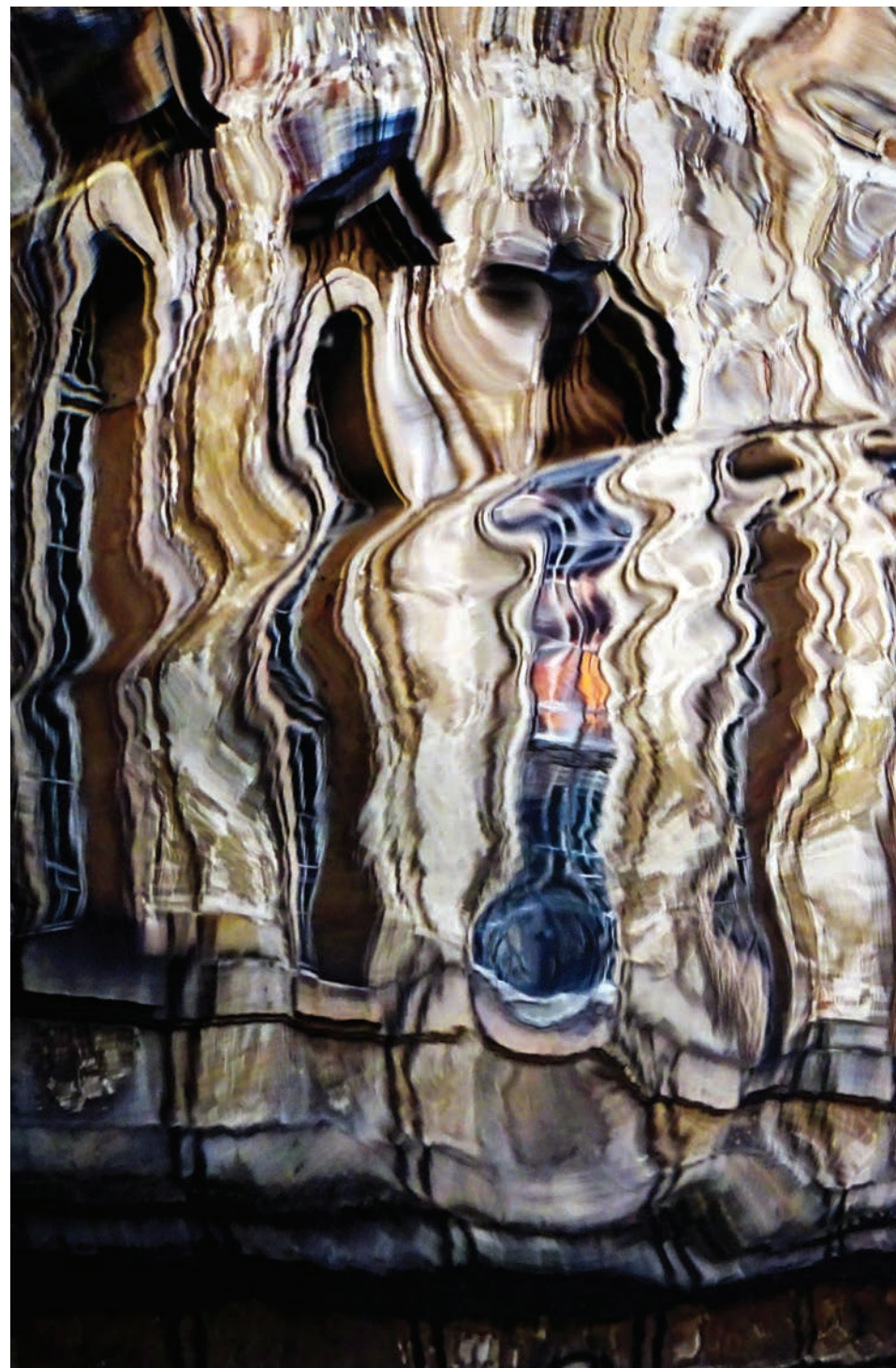
Ale jestliže chce být člověk
kamenem v srdci,
slepce před zákony Stvořeného,
chce-li být hadem pomluv, lží a udávání,
chce-li být strojem
a měnit jiné v nástroje,
sám jsa postrojem koně temnot.
Jestliže chce být zazděn proti světlu,
aby neviděl, neslyšel,
necítil, kde má,
je marné hlásání milosti,
neboť chléb marnosti roste z této půdy
a trní nicoty zadává atomový svět!

5. Dřevěný Kristus na dřevěném kříži
uprostřed zelenavých křivek
horské krajiny,
zrobený umnou rukou venkovského
řezbáře,
po léta stával na rozcestí,
nežli jej strhli,
podruhé mučili, rozmetali
a nechali ležet, stopu války.

Leží tam dva tisíce let
a ležel tam už tisíce let předtím,
pošlapán válkami a nekonečnými
zástupy smrtí,
zaléván slzami, ožehnut požáry,
potřísněn krví člověka i zvěře.
A bude tam ležet, dokavad ho nezvednete,
neodnesete s láskou dřevěnou hlavu Krista,
neuslyšíte její slova,
neuvedete v život.

6. Epilog

Hlásám milost tomu, kdo o ni pláče,
a hlásám pravdu oběti,
kdo dává, přijímá,
kdo lakotí, ztrácí,
kdo miluje, ten žije,
ten kdo nenávidí, umírá,
kdo kleká, ten vzlétá,
kdo hrozí nebesům, změní se v plazu,
kdo rozvaluje chrámy, boří svět,
kdo rozhání a pronásleduje věřící,
volá samotu pekel,
kterou zaplňuje jen řev cirků
a pak krev padlých
gladiátorů.
Kdo dává, přijímá,
kdo lakotí, ten ztrácí,
kdo miluje, ten žije,
tuto milost vám hlásám!

NA HOŘE OLIVETSKÉ ON THE MOUNT OF OLIVES

První nokturn z matutina temných
hodinek na Zelený čtvrtek
First Nocturn of Matins,
Tenebrae for Maundy Thursday

Ingressus: *instrumentální hra*

Antifona: **Zelus domus**
Žalm 68: *Salvum me fac, Deus alternatim*

Antifona: **Avertantur retrorsum**
Žalm 69: *Deus, in adiutorium meum
intende instrumentální hra*

Antifona: **Deus meus, eripe me**
instrumentální hra
Žalm 70: *In te Domine, speravi*

První čtení: **Lamentace 1:1–5**
Responsorium: **In monte Oliveti**

Druhé čtení: **Lamentace 1:6–9**
instrumentální hra
Responsorium: **Tristis est anima mea**

Třetí čtení: **Lamentace 1:10–14**
Responsorium: **Ecce vidimus**
instrumentální hra

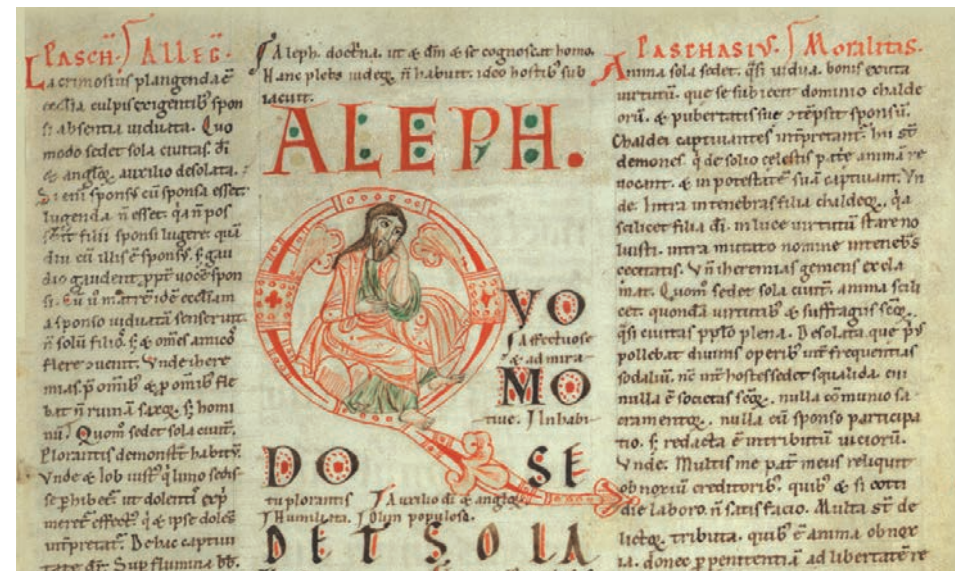
Antifona: **Iustificeris, Domine**
Žalm 50: *Miserere mei, Deus alternatim*

Christus factus est

Conclusio: *instrumentální hra*

brněnská gregoriánská schola
Gregorian Schola of Brno:
Patrik Buchta, Vít Haičman,
Šimon Kotvas, Vladimír Maňas,
Petr Můčka, Josef Valenta
vedoucí / direction Ondřej Můčka

Johannes Ebenbauer
varhanní pozitiv, regál a cembalo
positive organ, regal, and harpsichord

Rukopis W.30, glosy k lamentacím proroka Jeremjáše, 12. stol. © The Walters Art Museum

Temné hodinky jsou od roku 2012 stálou součástí Velikonočního festivalu duchovní hudby. Konají se vždy v předvečer Zeleného čtvrtku, Velkého pátku a Bílé soboty a svými texty předjímají události těchto dnů. Již ve dvou předchozích ročnících vyplňovala tyto hodinky tvorba jediného skladatele: V roce 2016 to byly *Responsoria* a *Lamentace* Jana Dismase Zelenky, v loňském roce pak *Responsoria* Carla Gesualda da Venosa. Letos se tedy můžeme těšit na trojí přístup k této tematice, který však spojuje francouzský akcent.

Ve středu 5. 4. otevře potměný prostor jezuitského kostela chorální první nokturn z matutina temných hodinek na Zelený čtvrtek. Půjde o takzvanou alternatim praxi, kdy se psalmodicky recitované žalmové verše prokládají instrumentální hud-

bou či odlišně zhudebněnými texty. S chorálem v podání brněnské gregoriánské scholy povede dialog Johannes Ebenbauer, profesor varhanní hry a liturgické hry na Hudební univerzitě ve Vídni (MDW). Sólista má k dispozici tři nástroje v lodi kostela, které bude v rámci svých jednotlivých hudebních vstupů střídát.*

Hudební řeč instrumentálních vět (versetů) je ve shodě s tematickou linií letošního ročníku festivalu orientována na Francii. Těžištěm středověkých hodinek je i kvůli kontrastu s expresivně ztvárněnými responsorii z minulého roku recitace žalmů a lamentací proroka Jeremjáše. Praxe alternatim je zde rozšířena v tom smyslu, že celý jeden žalm či responsorium nahrazuje instrumentální skladba. Například v brněnském kostele sv. Tomáše, u augustiniá-

nů, se v první polovině 18. století mohla na místo responsoria zpívat jakákoli vhodná árie. První nokturn střeďečnických temných hodin je završen příznačně kajícím žalmem *Miserere mei Deus* (žalm 50) a veršem *Christus factus est pro nobis*, tedy zpěvy, které celé temné hodinky původně uzavíraly.

Ondřej Můčka

* Varhanní pozitiv:
stylová kopie barokního Výmolova nástroje ze zámku v Jevišovicích.
Za zapůjčení děkujeme Marku Čermákovi.
Cembalo:
jednomanuálové cembalo brněnské JAMU se dvěma strunnými a jedním loutnovým rejstříkem.
Za zapůjčení děkujeme Martinu Hrochovi.
Regál:
nástroj goticko-renesanční éry, postavený jako stylová reminiscence na dávné varhanářské umění.
Festivalu jej zapůjčil František Holík.

Brněnská gregoriánská schola vznikla pro účely dnešního programu jako ad hoc uskupení žalmistů, varhaníků a sbormistrů, kteří mají bohaté zkušenosti s chorálním zpěvem.

Johannes Ebenbauer je katedrálním varhaníkem ve vídeňském dómu svatého Štěpána a profesorem pro varhany a improvizaci na vídeňské hudební univerzitě MDW (Universität für Musik und darstellende

Johannes Ebenbauer

Kunst Wien). Působí jako varhaník, improvizátor a skladatel (díla komorní, sborová i oratorní). Jako dirigent nebo sbormistr založil a vede soubory Cappella Albertina Vienna (do 2015), Barokní orchestr J. J. Fuxe a Vocalconsort; uvádí také světové premiéry nových děl a díla 20. století. Spolupracuje s hráčem na dechové nástroje Georgem Gratzlerem v duu ORGA-Nic WOODWINDs (na repertoáru mají např. Morriconeho, Garbarka nebo improvizace na gregoriánský chorál) a s barokním trumpetistou a pozounistou Siegfriedem Kochem v duu Tromba e Organo. Je kurátorem nejstarších vídeňských varhan z roku 1642 ve františkánském kostele sv. Jeronýma. V současné době u Johannese Ebenbauera studují moravští varhaníci Jan Kopřiva a Jiří Stodůlka.

Since 2012, the *Tenebrae* (dark hours) have become a fixture of the Easter Festival of Sacred Music. They are always held on the eves of Maundy Thursday, Good Friday and Holy Saturday, and the texts anticipate the events commemorated on these days. On two previous occasions, these hours were filled with works by a single composer: in 2016, the *Lamentations* and *Responsories* by Jan Dismas Zelenka and, last year, *Responsories* by Carlo Gesualdo da Venosa.

This year, on Wednesday 5 April, the darkened space of the Jesuit church will be illuminated by the chant of the first nocturn of the Matins for Maundy Thursday. This concert will feature the so-called *alternatim* practice, in which psalmodic recitation is interspersed with instrumental music or texts variously set to music. Johannes Ebenbauer, professor of organ and liturgical performance at the University of Music and Performing Arts in Vienna, will conduct a dialogue with the plainchant of Brno's Gregorian Schola. In the church's nave, the soloist will have three instruments at his disposal, and will alternate them for his musical contributions.

The musical language of the instrumental movements (versets) comes from France. Not least to make a contrast with the expressively conceived responsories of last year, the focal point of Wednesday's *Tenebrae* will consist of recitations of psalms and laments by Jeremiah the prophet. The programme will culminate in the characteristically penitent Psalm 50, *Miserere mei Deus* and the verse *Christus factus est pro nobis*, originally the final chants of the *Tenebrae*.

Ondřej Můčka, translated by Štěpán Kaňa

Antifona: **Zelus domus**

Horlivost tvého domu mě totiž stravuje, padají na mě urážky tobě určené!

Žalm 68: **Salvum me fac, Deus**

Zachraň mě, Bože, neboť vody mi sahají až k hrdlu (...)

Antifona: **Avertantur retrorsum**

Ať odtáhnou zpět a jsou zahanbeni ti, kdo mi přejí zlo.

Žalm 69: **Deus, in adiutorium meum intende**

Bože, vysvoboď mě, Hospodine, na pomoc mi pospěš.
Nechť se zardí hanbou, kdo mě touží zničit; nechť ustoupí s pohanou, kdo se těší z mého neštěstí.
Ať couvnou k vlastní potupě, kdo se mi posmívají.
Nechť jásají, v tobě se radují všichni, kdo tě hledají, ať mohou stále říkat: „Buď veleben Hospodin!“
kdo touží po tvé pomoci.
Já jsem jen chudák a ubožák, Bože, na pomoc mi pospěš.
Tys můj pomocník, můj zachránce: Hospodine, neprodlévej.

Antifona: **Deus meus, eripe me**

Vysvoboď mě, Bože můj, z ruky ničemy.

Žalm 70: **In te, Domine, speravi**

K tobě se utíkám, Hospodine, nechť nejsem zahanben navěky (...)

První čtení: **Nářek proroka Jeremjáše**, 1:1–5
ALEPH: Ach, jak zůstalo opuštěno
to město plné lidí.
Jako by bylo ovdovělo
to proslulé mezi národy.
Bývalo kněžnou mezi zeměmi,
a teď je v otroctví.

BETH: Hořce naříká celou noc,
po tvářích kanou slzy.
Z jejích milenců, kolik jich bylo,
ji žádný nejde utěšit.
Všichni přátelé ji zradili,
obrátili se proti ní.

GHIMEL: Juda odešel do vyhnanství
ponížen krutou porobou.
Přebývá mezi pohany
a nemá, kde by spočinul.
Všichni, kdo ho pronásledovali,
ho dostihli v jeho sevření.

DALET: Osířelé jsou cesty na Sion,
nikdo už nejde na slavnost.
Jeho brány pustě zejí,
jeho kněží sténají,
jeho panny mají smutek –
Sionu je tak hořce.

HE: Jeho protivníci triumfují,
nepřátelé mají zdar.
Hospodin totiž Jeruzalém ranil
kvůli mnoha jeho nevěrám.
Do zajetí šly i děti –
nepřítel si je vzal.

*Jeruzaléme, Jeruzaléme,
obrat se k Hospodinu,
Bohu svému.*

Responsium: **In monte Oliveti**
Na hoře Olivetské modlil se k Otci:
Otče, jestliže jest možno,
nech, ať odejde ode mne kalich tento.
Duch sice ochoten jest,
avšak tělo nemocno.
Bděte a modlete se,
abyste nevešli v pokušení.
Duch sice ochoten jest,
avšak tělo nemocno.

Druhé čtení: **Nářek proroka Jeremjáše**, 1:6–9
VAU: Dceru sionskou opustila
veškerá nádhera.
Její velmoži jako jeleni
pastvu marně hledají;
zbavení síly prchají
před svými pronásledovateli.

ZAIN: Ve dnech trápení a bloudění
dcera jeruzalémská vzpomíná
na všechny poklady,
jež kdysi mívala.
Když její lid padal rukou soka
a nikdo nešel na pomoc,
nepřítel se tenkrát díval
a smál se nad tou záhubou.

HETH: Dcera jeruzalémská hřešila,
stala se nečistou.
Každý ctitel jí teď pohrdá,
když vidí její nahotu,
a ona zatím sténá,
hanbou zakrývá si tvář.

TETH: Na jejích sukních špína ulpěla,
nestarala se, co bude pak.
Neuvěřitelný byl její pád
a nikde žádná útěcha.
Pohled, Hospodine, na mé trápení –
nepřítel zvítězil.

*Jeruzaléme, Jeruzaléme,
sobrat se k Hospodinu,
Bohu svému.*

Tristis est anima mea

Má duše je zarmoucená až k smrti;
zůstaňte zde a bděte spolu se mnou,
nyní spatříte zástup, který mne obklopí.
Vy se dáte na útěk
a já půjdu pro vás zemřít.
Hle, přiblížila se hodina
a syn člověka je vydán do rukou hříšníků

Třetí čtení: **Nářek proroka Jeremjáše**, 1:10–14
JOD: Na vše, co jí bylo drahé,
vztáhl svou ruku nepřítel.
Viděla, jak do její svatyně
vtrhli pohané –
ti, o kterých jsi nařídil:
„Do tvého shromáždění nesmějí!“

KAF: Všechny její lid sténá
a žebrá o chleba.
Své drahé dali za něco k jídlu,
aby se udrželi naživu.
Pohled, Hospodine, jen se podívej,
v jaké jsem hrozné potupě.

LAMED: Není to pro vás vůbec nic,
všichni, kdo procházíte kolem?
Jen se podívejte, pohleďte,
zda je bolest podobná té, kterou trpím,
kterou mě ranil Hospodin
v den, kdy se rozlétl.

MEM: On seslal oheň z výšiny
do mých kostí, které zachvátil.
On nastražil mým nohám síť,
obrátil mě zpátky.

On způsobil mé zničení,
celé dny ležím v bezmoci.

NUN: Z mých hříchů se stalo jho,
jež bylo jeho rukou svázáno.
Zavěsily se mi na hrdlo,
to jho mě síly zbavilo!
Hospodin mě vydal do rukou,
před nimiž obstát nemohu.

*Jeruzaléme, Jeruzaléme,
obrat se k Hospodinu,
Bohu svému.*

Responsorium: **Ecce vidimus eum**
Ejhle, viděli jsme Ho nemajícího podoby
ani krásy, vzezření Jeho není na Něm:
Ten hříchy naše nesl a za nás trpí:
On pak raněn jest pro nepravosti naše:
Jehožto zsinlostí uzdravení jsme.
V pravdě neduhy naše On nesl a bolesti
naše On snášel. Jehožto zsinlostí
uzdravení jsme. Ejhle, viděli jsme Ho
nemajícího podoby ani krásy,
vzezření Jeho není na Něm:
Ten hříchy naše nesl a za nás trpí.

Antifona: **Iustificeris Domine**
Ve svých výrocích jsi proto spravedlivý, Pane,
jsi oprávněn mě odsoudit.

Žalm 50: **Miserere mei, Deus**
Smiluj se nade mnou, Bože,
jenž jsi tak milosrdný, tak plný slitování,
a moji nepravost zahlad!
Smyj ze mne všechnu mou vinu
a z mého hříchu mě očisť!
Uznávám, špatně jsem činil,

svůj hřích mám na očích stále.
To proti tobě jsem hřešil,
spáchal, co tobě se přičí,
takže tvůj soud je správný,
tvůj ortel spravedlivý.
Vždyť jsem už narozen s vinou,
matka mě počala s hříchem.
Ty máš rád upřímné srdce,
v skrytu mě moudrosti učíš.
Pokrop mě yzopem, zas budu čistý,
umyj mě, bělejší budu než sníh.
Veselí, radost mi zakusit dopřej,
ať jásají kosti, které jsi zdrtil.
Odvrať se tváří od mých hříchů,
všechny mé špatnosti nadobro zahlad.
Stvoř ve mně čisté srdce, Pane,
nového, stálého ducha mi dej.
Neodvrhuj mě od své tváře,
ať ve mně trvá tvůj svatý duch.
Dej, ať se opět těším z tvé spásy,
posil mě velkodušností.
Hříšníky budu učit tvým cestám,
bezbožní k tobě se vrátí zas.
Před krveprolitím zachraň mě, Pane,
zajásám, jak jsi spravedlivý!
Odemkni, Pane, opět má ústa,
mé rty ti zapějí chvalo zpěv.
V krvavých žertvách zálibu nemáš,
obětí tou se ti nezavděčím.
Má oběť, Pane, je zkroušený duch,
zdrčené srdce neodmítneš.
Oblaž, Pane, svou dobrotou Sión,
zbuduj zas hradby Jeruzaléma!
Pak se ti zalíbí v obětech řádných,
v zápalných žertvách a celopalech,
na oltář budou ti býčky klást.
(překlad Václav Renč)

Christus factus est

Kristus se stal pro nás poslušným
až k smrti.

NASTALA TMA THE DARKNESS FELL

Temné hodinky pro Škaredou středu
 Tenebrae for Holy Wednesday

MICHEL LAMBERT

Incipit lamentatio Jeremiae Prophetiae

MARC-ANTOINE CHARPENTIER

In monte Oliveti H. 111

Tristis est anima mea H. 126

MICHEL LAMBERT

Jerusalem convertere ad Dominum

FRANÇOIS COUPERIN

Troisième leçon à deux voix

z / from *Leçons de ténèbres*

JOD, CAPH, LAMED, MEM, NUN

MARC-ANTOINE CHARPENTIER

Una hora H. 116

MICHEL LAMBERT

Jerusalem convertere ad Dominum

JEAN-HENRI D'ANGLEBERT

Fugue grave pour l'orgue

z / from *Pièces de clavecin*

Temné hodinky pro Zelený čtvrtek
 Tenebrae for Maundy Thursday

MARC-ANTOINE CHARPENTIER

Leçon de ténèbres du Jeudi saint H. 109

ALEPH, BETH, GIMEL

JEAN-HENRI D'ANGLEBERT

3. Fugue sur le même sujet

z / from *Pièces de clavecin*

Temné hodinky pro Velký pátek
 Tenebrae for Holy Friday

MARC-ANTOINE CHARPENTIER

Leçon de ténèbres du Vendredi saint

H. 110

Incipit oratio Jeremiae Prophetiae

Recordare Domine

Drei Engel:

Markéta Klaudová soprán / soprano

Pavla Radostová soprán / soprano

Lucie Karafiátová alt / alto

Jan Krejča teorba / theorbo

Michal Raitmajer viola da gamba

Jiří Havrlant

varhanní pozitiv / positive organ

Drei Engel a Jiří Havrlant

Pomineme-li stále mešní texty nebo knihu žalmů, patří k často zhudebňovaným částem bohoslužby kniha *Pláč*, někdy zvaná také *Pláč Jeremjášův*. Život tohoto starozákonního proroka fascinujícím způsobem vylíčil Franz Werfel v románu *Jeremjáš* (1936, česky 1992). Podle novějších výzkumů sice *Pláč* (řecky *Threni*, latinsky *Lamentationes*) nepochází přímo od Jeremjáše, ale úzce navazuje na jeho prorocké působení. Jeremjáš ostře kázal proti náboženské vlažnosti a lpění na vlastním prospěchu, byl tedy nositelem obecně neoblíbených myšlenek. Zkázu Jeruzaléma babylonským králem Nabukadnezarem v letech 587/586 před Kristem vykládal jako součást Božího záměru. Jen tato pohroma a následující babylonské zajetí přivede Izraelce k nápravě. *Pláč* je

tedy nezbytným předpokladem naděje, víry v nový úsvit.

Samotná kniha *Pláč* je rozčleněna do pěti kapitol, které spojuje nářek nad zkázou Jeruzaléma a zároveň stále přítomná naděje na obrat k dobrému. Nezbytný je návrat Izraelců k Bohu: ve zpívaných lamentacích Svatého týdne zaznívá v jejich závěru vždy napomenutí „Jeruzaléme, obrať se k Bohu, svému pánu“, které není původní součástí *Pláče*.

V křesťanské liturgii náležely lamentace do temných hodin (tenebrae) v závěru Svatého nebo také pašijového týdne. Ač jde o části hodinové liturgie Zeleného čtvrtku až Bílé soboty (první až třetí den), kvůli svému provádění v odpolední předchozího dne bývají též zvány temnými hodinkami Škaredé středy až Velkého pátku,

a to zejména právě v bohaté tradici francouzského baroka. Vyplňoval je zpěv žalmů s jejich krátkými protizpěvy (antifonami) a čteními (lekce, lectiones, leçons) s virtuózními zpěvy responsorií. Ve stále struktuře tří nokturnů (tři žalmy a po třech čteních s jejich odpověďmi, responsorií) náleželo výsadní postavení prvnímu nokturnu, kde zaznívaly právě lamentace.

Program tria Drei Engel představuje pomyslnou pouť svatým Třídením (Triduum sacrum) v dílech předních francouzských autorů 17. století. Nejstarším z nich je **Michel Lambert** (1610–1696), průkopník později tak bohaté francouzské tradice temných hodinek. Chrámový zpěvák, ale též vynikající teorbista a autor velkého množství světských písní, napsal dokonce dva cykly lamentací pro sólový hlas a basso continuo. Lambertovy lekce mají ve skutečnosti překvapivě blízko k původním chorálním nápěvům, skladatel z nich důsledně vychází, ale přetváří je do podoby virtuózního sólového zpěvu s harmonickým doprovodem. Takový repertoár pochopitelně vyžadoval i vynikající interprety, proto se právě v případě temných hodinek ve Francii druhé poloviny 17. století úzce prolíná liturgický provoz se zájmem a vkusem nejvyšší aristokracie (v habsburské monarchii případně později tato úloha zejména postním oratoriím). O generaci mladší **Marc-Antoine Charpentier** (1643–1704) byl velice plodným skladatelem, u něž právě kompozice pro temné hodinky zaujímají důležité místo; dle Hitchcockova katalogu mají čísla H. 91–144. Charpentierovo vícenásobné propojení s jezuitským prostředím se odráží jak v kompozičním vlivu Giacoma Carissimiho, tak několikaletým

Charpentierovým působením ve službách jednoho z pařížských jezuitských domů. V rámci letošního ročníku Velikonočního festivalu tak lze srovnat různé autorovy způsoby zhudebnění stejných či tematicky podobných textů pro tři mužské hlasy (pondělní *Postní meditace*) a lekce a responsoria z různých dnů Tridua pro tři ženské hlasy v rámci těchto temných hodinek. Třetí generaci francouzských skladatelů zastupuje **François Couperin** (1668 až 1733), od něž se však dochovaly jen *Lamentace prvního dne* z roku 1714 pro dva vysoké hlasy a basso continuo.

Vladimír Mañas

Dámské pěvecké trio **Drei Engel** (Markéta Kloudová, Pavla Radostová, Lucie Karafiátová) s cembalovým virtuosem (Jiří Havrlant) je doslova spojením čtyř živlů v jeden harmonický prvek. Jejich předností je nejen historicky poučená interpretace hudby, ale i skutečné emoce a obrovská energie, kterými si získávají posluchače. Francouzské baroko je jejich srdcovou záležitostí.

Besides the ordinary and psalms, the *Book of Lamentations*, ascribed to Jeremiah, is a liturgical text that is often set to music. Preaching zealously against tepid religiosity and the pursuit of self-interest, Jeremiah tried to disseminate ideas that were not generally welcomed. He explained the destruction of Jerusalem by Babylonian King Nebuchadnezzar as part of God's plan. Only this disaster and the ensuing captivity in Babylon would make the Israelites mend their ways. The lamentations, then, are a bringer of hope, a belief in a new dawn.

In Christian liturgy, the lamentations were part of the *Tenebrae* (dark hours) at the close of Holy Week. The *Tenebrae* also featured sung psalms and antiphons and readings (lectiones, leçons) with virtuososung responsories.

The programme by the trio Drei Engel presents a notional pilgrimage through the Paschal Triduum (Triduum sacrum) in the works of leading 17th-century French composers. The earliest of these is **Michel Lambert** (1610–1696), a pioneer in what later became the rich French tradition of the *Tenebrae*. Lambert's **Leçons** are in fact surprisingly close to the original plainchant, which the composer used consistently, turning it into virtuoso solo performance with harmonic accompaniment. **Marc-Antoine Charpentier** (1643–1704), a generation later, was a prolific composer and the *Tenebrae* take an important position in his oeuvre. This year at the Easter Festival of Sacred Music we have the opportunity to compare his approach in setting the same or thematically related texts for three male voices (the *Lent Meditations* on Monday) and

readings and responsories from the Triduum days for three female voices in tonight's programme. The third generation of French composers is represented by **François Couperin** (1668–1733). Of his works for the *Tenebrae*, only his **Leçons de ténèbres** (1714) for two high voices and basso continuo, sung on the first day, have been preserved.

Vladimír Mañas,
translated by Štěpán Kaňa

MICHEL LAMBERT

Incipit lamentatio Jeremiae Prophetae

Začíná se nářek proroka Jeremjáše.

MARC-ANTOINE CHARPENTIER

In monte Oliveti

Na hoře Olivetské
modlil se Ježíš k Otci:
Otče můj, je-li to možné,
odejmi ode mne tento kalich.
Duch je silný,
tělo však slabé.
Staň se vůle tvá.

Tristis est anima mea

Má duše je zarmoucená až k smrti;
zůstaňte zde a bděte spolu se mnou,
nyní spatříte zástup, který mne obklopí.
Vy se dáte na útěk
a já půjdu pro vás zemřít.
Hle, přiblížila se hodina
a syn člověka je vydán do rukou hříšníků.

MICHEL LAMBERT

**Jerusalem convertere
ad Dominum Deum tuum**

Jeruzaléme, Jeruzaléme,
obrať se k Hospodinu, Bohu svému.

FRANÇOIS COUPERIN

Troisième leçon à deux voix

JOD: Protivník vztáhl ruku na všechno,
co bylo vzácné.
Ba, vidí pronárody vcházet do své svatyně,
ač jsi přikázal:
„Nevejdou do tvého shromáždění.“

CAPH: Veškerý lid vzdychá
a žebra o chléb;
dali vše pro ně cenné za pokrm,
aby zachovali duši.
Pohled, pane,
a považ, jak jsem zbavena cti.

LAMED: Ó vy všichni,
kteří jdete cestou, dávejte pozor
a vizte, je-li bolest jako bolest má,
kterou mne zarmoutil Pán,
jak řekl sám
v den svého prudkého hněvu.

MEM: Seslal oheň do mých kostí
z výšiny a pokáral mne:
roztáhl pod mými nohami síť
a obrátil mne zpátky.
Ponechal mne zrušovaného
po všechny dny zatíženého zármutkem.

NUN: Moje hřichy byly svázány do jha;
jeho rukou byly spleteny dohromady
a byly zavěšeny na mém krku.
Moje síla byla porušena:
Pán mne vydal do rukou,
ze kterých nemohu se vymanit.

*Jeruzaléme, Jeruzaléme,
obrať se k Hospodinu, Bohu svému.*

MARC-ANTOINE CHARPENTIER

Una hora

Ani hodinu jste nemohli bdít,
vy, kteří jste se nabízeli pro mne zemřít?
Však nevidíte Jidáše, kterak nespí,
ale pospíchá zradit mne židům?
Což spíte? Vstaňte a modlete se,
abyste neupadli v pokušení.

MICHEL LAMBERT

**Jerusalem convertere
ad Dominum Deum tuum**

Jeruzaléme, Jeruzaléme,
obrať se k Hospodinu, Bohu svému.

MARC-ANTOINE CHARPENTIER

Leçon de ténèbres du Jeudi saint

ALEPH: Člověče, pohlédni
na můj smutek, na mé soužení
způsobené metlou jeho hněvu.
Zahnal mě a zavedl do tmy,
v níž není světlo.
Každý den stále jen obrací
svou ruku proti mně.

BETH: Způsobil, že zvadla moje
kůže i maso, rozdrtil mi kosti.
Zhotovil pro mě jařmo,
mou hlavu ovinul námahou.
Dává mi přebývat v temnotách
jako dávno mrtvým.

GHIMEL: Ze všech stran
proti mně postavil zeď,
že nelze uniknout, ukoval má pouta.
Ano, i když volám a prosím,
nevšímá si mé modlitby.
Mé cesty zazdil kvádry,
zmátl mé stezky.

MARC-ANTOINE CHARPENTIER

Leçon de ténèbres du Vendredi saint

Začíná se modlitba proroka Jeremjáše.

Rozpomeň se, Hospodine,
na to, co se nám stalo, pohlédni
a viz naše pohanění.

Naše dědictví se dostalo cizincům,
vetřelcům naše domy.
Stali jsme se sirotky bez otce,
naše matky jsou jako vdovy.
Svou vodu pijem za peníze,
své dříví získáváme za plat.
Jařmem na šíji byli jsme oslabeni,
jsme unaveni a nemáme klid.
Do Egypta jsme vztáhli ruce,
do Asýrie, abychom se nasýtili chlebem.
Naši otcové hřešili – a nejsou,
my však nesem jejich nepravosti.
Panují nad námi otroci, z jejich ruky
nás nikdo nemůže vytrhnout.
Přinášíme si v nebezpečí chléb,
že meč stihatele vezme nám život.
Naše kůže jsou černé
jako pec od palčivého hladu.
Na Siónu zneuctili ženy,
panny v judských městech.

*Jeruzaléme, Jeruzaléme,
obrať se k Hospodinu, Bohu svému.*

ODEŠEL NÁŠ PASTÝŘ OUR SHEPHERD HAS GONE

ALEXANDRE DE VILLENEUVE

Leçons de ténèbres du troisième jour
 (Temné hodinky pro Velký pátek
 Tenebrae for Holy Friday)

Conversation en manière de sonate
 (Konverzace ve stylu sonáty)
 Prélude (Preludium)
 Première leçon du troisième jour
 (První čtení třetího dne)

Conversation en manière de sonate
 Prélude
 Deuxième leçon du troisième jour
 (Druhé čtení třetího dne)

Conversation en manière de sonate
 Prélude
 Troisième leçon du troisième jour
 (Třetí čtení třetího dne)

Miserere

Ensemble Vedado:

Dagmar Šašková
 mezzosoprán / mezzo-soprano
 Damien Pouvreau teorba / theorbo
 Ronan Khalil varhanní pozitiv / organ
 Ronald Martin Alonso viola da gamba,
 umělecký vedoucí / artistic director

Dagmar Šašková a Ensemble Vedado

Leçons de ténèbres (Temné hodinky) Alexandra de Villeneuve (1677–1756) pro soprán a basso continuo jsou málo známým dílem francouzského duchovního repertoáru 18. století. Tuto partituru jsem objevil náhodou při pátrání v archivu Francouzské národní knihovny. Tato *Livre de musique d'Église* (Kniha chrámové hudby), jak ji nazývá skladatel, byla vydána v Paříži v roce 1719. Skládá se ze sedmi žalmů pro různé příležitosti náboženského života (Nejsvětější svátost, přijímání, modlitby za blahořečení), devíti *leçons de ténèbres* pro Škaredou středu, Zelený čtvrtek a Velký pátek a *Miserere*. Sbirka je věnována Madame d'Orléans, abatyši z Chelles (Marii-Louise Adélaïde Orleánské, dceři vévody orleánského a v době vydání regentce království).

O životě skladatele Alexandra de Villeneuve je k dispozici jen málo informací. Byl sboristou a následně kapelníkem v bazilice sv. Trofima v Arles. Poté žil v Paříži, kde byl mistrem hudby na jezuitské koleji. Vydal několik knih vokální a instrumentální hudby, které jsou všechny uloženy v archivu Francouzské národní knihovny. V jeho hudbě se odráží vliv italského stylu, a to zejména v instrumentálních skladbách. Mezi ně patří i *Conversations en manière de sonates* (Konverzace v sonátovém stylu, Paříž 1733), oblíbená instrumentální forma zaalpských skladatelů, z nichž jsme se rozhodli uvést úryvky ke každému čtení.

Skladatelovy *Leçons de ténèbres*, které nebyly od svého vydání nikdy provedeny ani reeditovány, jsou dalším důkazem obliby tohoto hudebního žánru ve Francii po

celé období baroka. V těchto strohých, ale sofistikovaných skladbách se spojuje vokální virtuozy *air de cour* (dvorských písní), pro niž jsou charakteristické ornamenty a *diminuce*, se sylabickou deklamací velmi blízkou recitativu.

Během velikonočního období a zejména během Svatého týdne byly zakázány jakékoliv oslavy nebo umělecká činnost. Temné hodinky se staly samostatnou podívanou a do kostelů a far se hrnuly davy lidí, aby si poslechly toho či onoho pěvce vystupujícího mimo operu a hudební salony. Villeneuveova sbírka byla vydána pět let po *Leçons de ténèbres* Françoise Couperina složených pro liturgii Svatého týdne pařížského kláštera Longchamp. Ve Villeneuvově zhudebnění jsou jednotlivé verše mnohem kratší a střídají se v nich hebrejská písmena v rámci samotných veršů. Použití recitativů a střídání pomalých a rychlých temp dodává hudbě velkou plynulost. Villeneuve píše harmonicky bohaté skladby s častým využitím disonancí a septakordů a nónových akordů, které zdůrazňují dramatický charakter díla.

Text hodinek je převzat z knihy *Pláč*, napsané u příležitosti smrti Joziáše (609 př. n. l.). Prorok v ní oplakává zkázu a zničení Jeruzaléma a jeho chrámu a varuje svůj lid před božím trestem.

Na počátku obřadu tmy vládne noc. Chrám osvětlují pouze svíce na portálu a svíce na oltáři. Symboly, které si lidé vybrali, aby představovaly božské světlo. Během obřadu se svíce jedna po druhé zhasínají, což symbolizuje Ježíšovu zradu, opuštění každým z učedníků a následně jeho odsouzení k smrti skrytým poslední svíce. Na obzoru se začínají objevovat první sluneční paprsky a přirozené světlo pro-

cházející vitrážemi kompenzuje zhasnutí svící. Tento návrat světla evokuje Ježíšovo vzkříšení. Je to připomínka Ježíšova vzkříšení jako „pravého světla, které svítí všem lidem“ (Jan 1:9).

Ronald Martin Alonso

Mezzosopranistka **Dagmar Šašková** se již dvacet let specializuje na barokní hudbu. Po studiu sólového zpěvu na JAMU v Brně vystudovala barokní zpěv v Centru barokní hudby ve Versailles. Jako sólistka spolupracuje se soubory Musica Florea, Akadèmia, Le Concert de l'Hostel Dieu, Czech Ensemble Baroque, El Sol, Il Festino, Le Poème Harmonique, Harmonia sacra, La Fenice, La Reverencia, Vedado Consort, Simphonie du Marais a Les Traversées Baroques. Natočila 20 CD italské, francouzské a německé barokní hudby. V posledních letech ztvárnila role v operách a oratoriích *Il mondo alla roversa* Baldasara Galuppiho (Pařížská filharmonie), *Gusman* Antonína Rejchy (světová premiéra), *Triumf smrti* Bonaventury Aliottiho (se souborem Les Traversées baroques) nebo *Il Paradiso perduto* Luigi da Mancia (světová premiéra, s Concert de l'Hostel Dieu). Na Hudebním festivalu Znojmo se představila v roli Anny v Haydnově oratoriu *Návrat Tobíáše* s Czech Ensemble Baroque, letos se zde objeví v roli Venuše v opeře Antonia Caldary *Harmonie planet*.

Ensemble Vedado je soubor s proměnlivým obsazením, který pod vedením houslisty Ronalda Martina Alonsa sdružuje instrumentalisty a zpěváky dle potřeb re-

pertoáru. Soubor se specializuje na projekty barokní a soudobé hudby, provozované na barokní nástroje. Od svého vzniku v roce 2016 zdůrazňuje také repertoár pro violu da gamba. Ensemble Vedado sídlí v bývalém převorství Saint-Michel l'Observatoire na jihovýchodě Francie. V místním románském kostele ze 14. století soubor tvoří, koncertuje i nahrává. Soubor usiluje o budování mostů mezi kontinenty (např. interakce mezi evropskou a latinskoamerickou hudbou) a epochami rozvojem projektu zkoumajících spojení mezi současnou tvorbou a díly barokního repertoáru. Současnou hudební tvorbu podporuje také objednávaním nových děl. Po albu *Les Folies Humaines* (2015) vydal soubor nové CD *Le Grand Ballet* (2022), věnované třetí knize skladeb pro violu da gamba Marina Maraise.

Gambista **Ronald Martin Alonso** pravidelně spolupracuje se soubory jako Cappella Mediterranea, Le Poème Harmonique, Il Festino, Fuoco E Cenere, Les Traversées Baroques, Ensemble Stravaganza nebo La Chapelle Rhénane a vystupuje na nejvýznamnějších festivalech v Evropě, Latinské Americe, na Středním východě a v USA. Od roku 2014 je uměleckým vedoucím souboru Ensemble Vedado, s nímž realizuje své hudební projekty od barokní hudby až po soudobou tvorbu, soustředěné kolem violy da gamba, a vytváří mosty mezi minulostí a současností, starým a novým světem. Ronald Martin Alonso je vášnivým badatelem a také pravidelně spolupracuje se současnými skladateli. Jeho druhá nahrávka *Dialogues*, která vyšla v září 2020, přináší skladby pro sólovou violu da gamba od Sainte-Colomba a soudobá

Dagmar Šašková a Ronald Martin Alonso

díla Philippa Hersanta, včetně nové skladby *Pascolas*, která mu byla věnována.

Leçons de ténèbres by Alexandre de Villeneuve (1677–1756) for soprano and basso continuo are a little-known work of 18th-century French sacred music repertory. I discovered the score by chance while searching in the archive of the French National Library. This *Livre de musique d'Église* (Book of Church Music), as the composer called it, was published in Paris in 1719. It consists of seven psalms for various occasions of the religious life (the Eucharist, the Communion, prayers for beatification), nine *leçons de ténèbres* for Holy Wednesday, Maundy Thursday and Good Friday, and a *Miserere*. The composer's *Leçons de ténèbres*, which since their publication have never been performed or re-edited in modern times, provide more evidence of how favoured this musical genre was in France throughout the Baroque era. During the Easter period and in particular during Holy Week, all celebrations and artistic

undertakings were prohibited. The tenebrae thus became a show in their own right, and churches and presbyteries attracted crowds who wanted to listen to this or that vocalist performing outside the opera house and the music salons. In these stark yet sophisticated pieces, the vocal virtuosity of the *air de cour* (courtly song), characterised by ornamentation and diminutions, is brought together with a syllabic declamation very close to a recitative.

Villeneuve wrote harmonically very rich pieces, often employing dissonance and seventh and ninth chords, underlining the work's dramatic character. The text is adopted from the Biblical *Book of Lamentations*, in which the prophet Jeremiah bewails the destruction of Jerusalem and its Temple and warns his people of divine retribution. The church is illuminated only by candles at the portal and the altar. During the ceremony, the candles are gradually extinguished, symbolising the betrayal of Jesus, his abandonment by his disciples and ultimately his death sentence, when the last candle is snuffed out.

Ronald Martin Alonso
translated by Štěpán Kaňa

ALEXANDRE DE VILLENEUVE *Leçons de ténèbres*

První čtení

HETH: Hospodinova láska nepomíjí,
jeho soucit nikdy nekončí.
Každé ráno stále nová,
tvá věrnost je tak veliká.
Můj úděl je Hospodin, říkám si,
v něj složím svoji naději.

TETH: Dobrý je Hospodin k těm,
kdo v něj doufají, ke všem, kteří jej hledají.
Dobré je trpělivé čekání
na Hospodinovo spasení.
Dobré je, když člověk nosí
své jho už od mládí.

JOD: Ať sedá o samotě, tiše
pod uloženým břemenem.
Ústy do prachu ať klesne –
snad je naděje!
Tvář ať nastaví tomu, kdo jej bije,
potupou ať je nasycen.

*Jeruzaléme, Jeruzaléme,
obrat se k Hospodinu, Bohu svému.*

Druhé čtení

ALEPH: Jak zašlo lesklé zlato,
ryzí kov už se netřpytí.
Drahé kamení rozmetáno
na každém nároží.

BETH: Synové Sionu bývali kdysi
nad zlato vzácnější –
teď jsou však levní jako džbány,
jak nádobí, co hrnčíř vyrobil.
GHIMEL: I šakalí matky nastavují prsy,
aby své mladé krmily,

můj lid je ale k svým dětem krutý
tak jako pštroši na poušti.

DALETH: Kojenci na patro se lepí
jazyk vyprahlý;
o chleba prosí malé děti,
a nikdo se s nimi nedělí.

HETH: Ti, kdo se lahůdkami živili,
teď živoří v ulicích.
Ti, kdo si šarlat oblékali,
se přehrabují v odpadcích.

VAU: Trest mého lidu je ještě větší,
než co zasloužila Sodoma –
ta byla vyvrácena v jedinou chvíli,
aniž se ruka pohnula.

*Jeruzaléme, Jeruzaléme,
obrat se k Hospodinu, Bohu svému.*

Třetí čtení

Začíná se modlitba proroka Jeremiáše.

Rozpomeň se, Hospodine,
na to, co se nám stalo,
pohlédni a viz naše pohanění.
Naše dědictví se dostalo cizincům,
vetřelcům naše domy.
Stali jsme se sirotky bez otce,
naše matky jsou jako vdovy.
Svou vodu pijem za peníze,
své dříví získáváme za plat.
Jařmem na šíji byli jsme oslabeni,
jste unaveni a nemáme klid.
Do Egypta jsme vztáhli ruce, do Asýrie,
abychom se nasytili chlebem.
Naši otcové hřešili – a nejsou,
my však neseme jejich nepravosti.
Panují nad námi otroci,

z jejich ruky nás nikdo nemůže vytrhnout.
Přinášíme si v nebezpečí chléb,
že meč stihatele vezme nám život.
Naše kůže jsou černé
jako pec od palčivého hladu.
Na Siónu zneuctili ženy,
panny v judských městech.

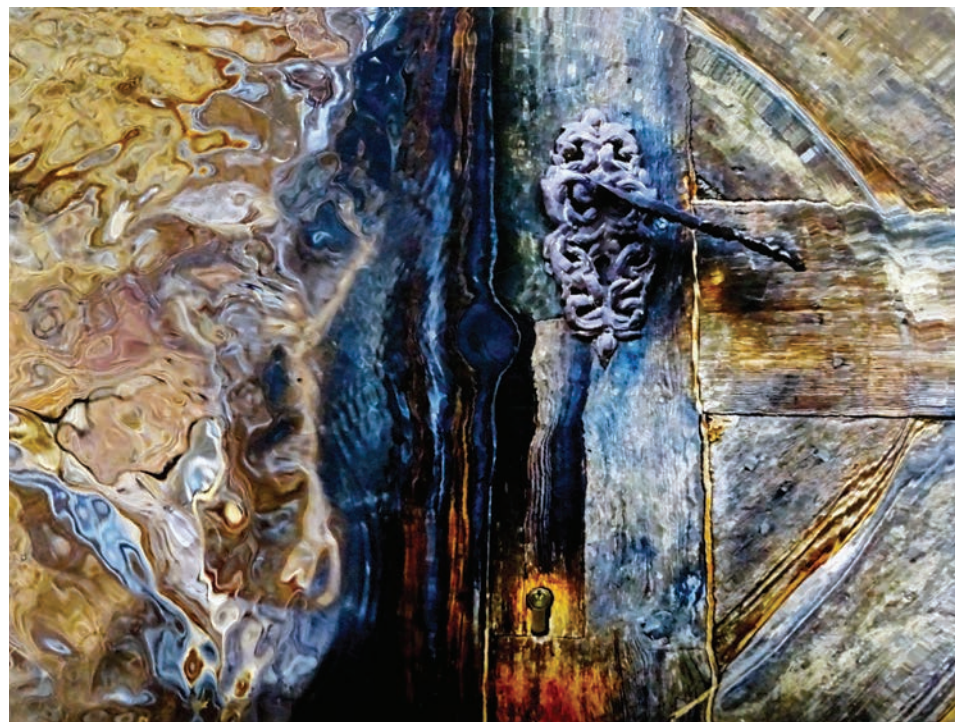
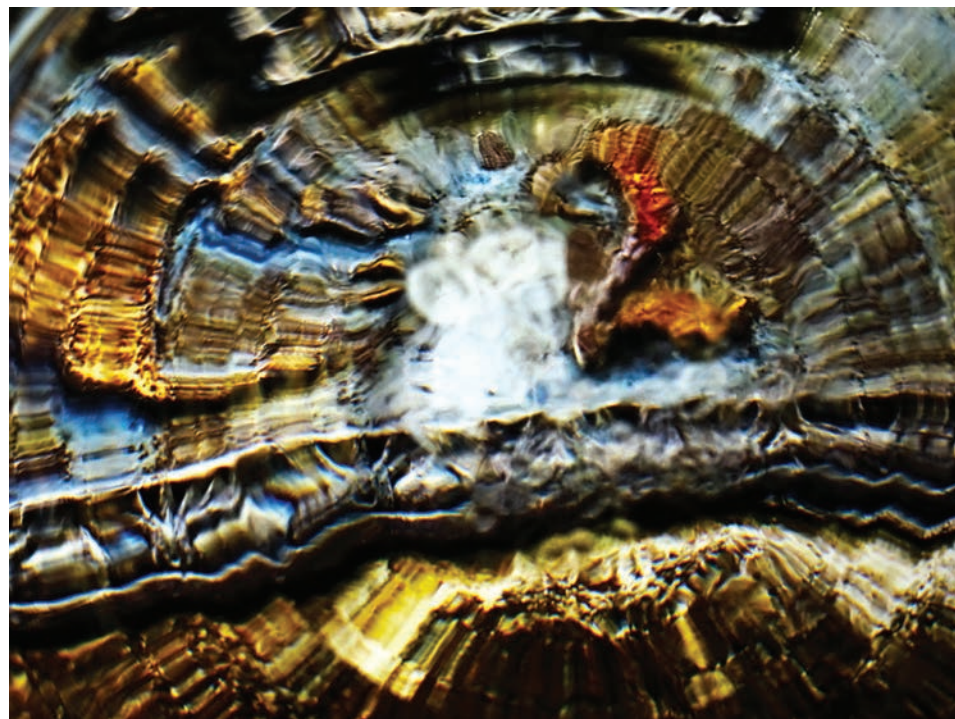
*Jeruzaléme, Jeruzaléme,
obrat se k Hospodinu, Bohu svému.*

Miserere

Smiluj se nade mnou, Bože,
jenž jsi tak milosrdný,
tak plný slitování,
a moji nepravost zahlad!
Smyj ze mne všechnu mou vinu
a z mého hříchu mě očisti!
Uznávám, špatně jsem činil,
svůj hřích mám na očích stále.
To proti tobě jsem hřešil,
spáchal, co tobě se přičítá,
takže tvůj soud je správný,
tvůj ortel spravedlivý.
Vždyť jsem už narozen s vinou,
matka mě počala s hříchem.
Ty máš rád upřímné srdce,
v skrytu mě moudrosti učíš.
Pokrop mě yzopem, zas budu čistý,
umyj mě, bělejší budu než sníh.
Veselí, radost mi zakusit dopřej,
ať jásají kosti, které jsi zdtřil.
Odvrať se tváří od mých hříchů,
všechny mé špatnosti nadobro zahlad.
Stvoř ve mně čisté srdce, Pane,
nového, stálého ducha mi dej.
Neodvrhuj mě od své tváře,
ať ve mně trvá tvůj svatý duch.
Dej, ať se opět těším z tvé spásy,
posil mě velkodušností.

Hříšníky budu učit tvým cestám,
bezbožní k tobě se vrátí zas.
Před krveprolitím zachraň mě, Pane,
zajásám, jak jsi spravedlivý!
Odemkni, Pane, opět má ústa,
mé rty ti zapějí chvalozpěv.
V krvavých žertvách zálibu nemáš,
obětí tou se ti nezavdčím.
Má oběť, Pane, je zkroušený duch,
zdrčené srdce neodmítneš.
Oblaž, Pane, svou dobrotou Sión,
zbuduj zas hradby Jeruzaléma!

překlad Miserere Václav Renč

ZAJÁSEJTE JIŽ, ZÁSTUPY EXULT, THE HOSTS OF HEAVEN

FRANTIŠEK FIALA

Mysterium paschale,
 velikonoční oratorium,
skladba na objednávku festivalu,
premiéra
Mysterium paschale,
 Easter oratorio,
commissioned by the festival,
premiere

1. Introduzione
2. Exultet
3. Dum transisset Sabbatum (attaca)
4. Angelus Domini descendit
5. Marie stála venku před hrobem
a plakala
6. Resurrexi et adhuc tecum suum
7. Introduzione
8. Victimae paschali laudes
9. Mitte manum tuam
10. Ad coenam Agni providi
11. Buoh všemohúci

Lucie Laubová soprán / soprano
Petra Vondrová

mezzosoprán / mezzo-soprano

Stanislav Předota tenor

Josef Kovačič bas / bass

Ludmila Netolická, Irena Hůrková,
Sakura Ito, Jan Rybka, Kristýna Jungová
 housle / violin

Klára Kunc Hegnerová, Julián Veverica
 viola

Lukáš Svoboda, Radan Vach

violoncello / cello

Marek Švestka kontrabas / double bass

Jan Broda, Petr Hojač trubka / trumpet

Šimon Pavlík, František Jeřábek

pozoun / trombone

Marek Paľa varhany / organ

Martin Opršál vibrafon, perkuse

vibraphone, percussion

Kantiléna, koncertní sbor

Children's Choir

sbormistr a dirigent

choir director and conductor

Michal Jančík

Kantiléna

František Fiala, narozený v Jihlavě roku 1966, vystudoval na brněnské konzervatoři hru na violu, skladbu a dirigování. Ve studiích pokračoval tříletým stipendijním pobytem na arcidiecézní konzervatoři ve Vídni v oborech varhany, zpěv a řízení sboru, završil je na Hudební akademii múzických umění v Praze studiem skladby ve třídě Václava Riedlbaucha. Působil jako vokalista souboru Schola Gregoriana Pragensis, založil a vedl vokální soubor Canticum Novum, s nímž natočil několik CD. Po deseti-leté éře ředitelování Konzervatoře Evangelické akademie v Olomouci přesunul těžiště svých aktivit zpět do Prahy, kde působil jako pedagog a sbormistr. S přestěhováním do Brna v roce 2015 se ujal mimo jiné funkce varhaníka v kostele sv. Tomáše. Nadále však zůstává spjat s Prahou, kde

mj. vyučuje sborový a ansámblový zpěv na HAMU a řídí vokálně-instrumentální soubor FF ensemble.

Mimořádný počet duchovních a přímo liturgických skladeb Františka Fialy souvisí s jeho osobním zázemím i profesí varhaníka. V jeho případě jde o vzácné prolnutí vlastního, jasně rozpoznatelného kompozičního jazyka s pokorou, která se projevuje jak v menších proporcích skladeb (ať už z hlediska délky či obsazení, obvykle vycházejícího z konkrétních potřeb či možností) tak zpravidla i v jejich záměrně jednodušším a přístupném hudebním jazyce (prostém banalit). Odráží se v něm mimořádné autorovo nadání jakožto varhaníka a improvizátora, ale též zpěváka a sbormistra, tedy porozumění nástrojovým možnostem, instrumentaci, ale také zhudeb-

ňovaným textům. V rovině vnější toto dobře ilustrují i výsledky skladatelské soutěže Společnosti pro duchovní hudbu z roku 2019, kde získal za své dvě mše první a druhé místo, za svá moteta pak místo první a třetí. V edici Psalterium vyšel v roce 2021 takzvaný fialový sešit, obsahující výběr z autorových motet a varhanních skladeb.

František Fiala byl tedy i proto osloven, aby pro Velikonoční festival duchovní hudby a Kantilénu, brněnský sbor dětí a mládeže, napsal celovečerní oratorium, které by vycházelo přímo z dění Velikonočního týdne a inspirovalo se i bohatostí jeho liturgie. Skladatel ke Kantiléně připojil kvarteto pěveckých sólistů, žestové kvarteto a smyčce. Nechybí pro něj tak typické nástroje jako vibrafon a především varhany, kterým přísluší tradiční úloha vstupních pasáží i doprovodné plochy recitace z básnického cyklu Václava Renče *Popelka nazaretská*.

Fialovo *Mysterium paschale* začíná večerním bděním s chvalozpěvem na velikonoční svíci (*Exultet*) v českém překladu. V jednotlivých pasážích se střídá Kantiléna s pěveckým kvartetem i sólovými hlasy a podobně jako v dalších částech zde jako onen plamen svíce probleskují motivy chorální melodie. Po nočním bdění následuje ještě chladné nedělní ráno, propojující nejspíše Marie Magdalenu s zoufáním, protože nemůže najít Kristovu tělo, a když se s ní Kristus setkává, pokládá jej nejdříve za za-

hradníka (*Marie stála u hrobu*). Žestě a varhany na čas utichají a sólové hlasy doprovází jen smyčcový soubor a vibrafon. Tato nástrojová kombinace převládá i v další části: původně vstupní zpěv Hodu Božího velikonočního (*Resurrexi*) je v souladu s tradicí zhudebněn jako sólový zpěv kantora (tenor) s jeho chorální melodií (*Vstal jsem z mrtvých a jsem teď stále u tebe*), vnitřní kontrastní verš na slova žalmu pak přednáší sólový alt. Varhanní mezihra vytváří most k velikonoční sekvenci (*Victimae paschali laudes*) v mohutném tutti zvuku, v níž autor opět vychází z motivů původního chorálu, jedná se ostatně o jedny z nejkrásnějších chorálních melodií vůbec. Podobně jako přechází Ježíšova slova v páté části svěřuje autor i v *Mitte manum tuam* (Vlož svou ruku do mých ran) chorální melodii sólovému basu, tentokrát však v kombinaci s dalšími sborovými i sólovými hlasy, stále však ve velmi rozjímavé poloze. Tě učiní přítrž sborový hymnus *Ad coenam Agni providi* a závěrečná středověká píseň *Buoh všemohúci* (vycházející z melodie *Victimae paschali laudes*) v mohutném společném zpěvu a zvuku, uzavřená tichou připomínkou chorální melodie *Vstal jsem z mrtvých*.

Vladimír Maňas

Autorské slovo k oratoriu

Nabídku ke zkomponování velikonočního oratoria jsem přijal s velkou radostí i vděčností.

Zároveň jsem si uvědomil, že poprvé budu zhudebňovat i takové texty, které mi – na rozdíl od zavedených mešních textů, se kterými se setkáváme u řady skladatelů od

renesance až po současnost – nebyly tolik známy.

S určitými obavami, ale i s velkou chutí a radostí jsem se pustil do díla, které vznikalo takřkajíc „za pochodu“, a hledal jsem stále častěji jakoukoliv časovou skulinku, ve které bych mohl uniknout svým každodenním pracovním povinnostem a věnovat se pouze této, již poměrně rozsáhlé, kompozici.

Velmi mi vyhovoval formát celého oratoria, které tvoří samostatné drobnější části, hudebně i obsahově však propojené v jeden celek.

Melodickým vodítkem (podobně jako v řadě mých dalších kompozic) mi byla původní gregoriánská témata. Gregoriánský chorál je však pro mě mnohem víc nežli jen pramen hudebních motivů. Nejvíce mě na gregoriánském chorálu fascinuje dokonalá symbióza melodie a slova, resp. jeho významu, kdy hudba nežije bez textu. Tuto neoddělitelnost se snažím vnímat a naplňovat ve všech svých vokálních či vokálně-instrumentálních kompozicích.

Celé oratorium jsem zasadil do rámce dvou významných velikonočních hymnů: *Exultet* a *Buoh všemohúci*.

Samotné oratorium tak ve svém celém dalším kontextu začíná teprve následující částí *Dum transisset Sabbatum*. Po rozjásaném *Exultet* se jakoby vracíme k onomu pochmurnému ránu, kdy se zbožné ženy chystají pomazat Ježíšovo tělo. Zážitek „Mistrova“ vzkříšení spíše neočekávaly. Co se tedy v tu dobu dělo v jejich myslích? Nejspíš to stejné, co nám, když ztratíme někoho, koho jsme milovali: lítost nad nedostatečně stráveným časem s ním a prosba za odpuštění všeho, čím jsme našemu milovanému za života ublížili. Proto

jsem vložil před tuto antifonu, popisující cestu ke hrobu, zdánlivě beznadějně úvodní verše Václava Renče a po nich ještě zpívaná úvodní slova kajícího 25. žalmu: *Delicta juventutis meae et ignorantias meas ne memineris, Domine...* Na hříchy mého mládí a mé nevěrnosti nevzpomínej, Pane...

Další děj celého oratoria již dále plyne ve velikonočním duchu a ústí k onomu překrásnému, oslavnému staročeskému hymnu *Buoh všemohúci z mrtvých vstal žádúci, aleluja!*

František Fiala

Sopranistka **Lucie Laubová** vedle sólových recitálů a řady komorních projektů spolupracovala také sólově s Moravskou filharmonií Olomouc a s Filharmonií Bohuslava Martinů Zlín. Několikrát se představila jako sólistka přímého přenosu České televize z půlnoční mše z kostela sv. Tomáše v Brně, pravidelně ji lze slyšet na koncertech v pražském Klementinu nebo v kostele sv. Františka z Assisi v Praze a na sólových recitálech, které pořádá v České republice i v zahraničí. V rámci Pražského jara 2018 vystoupila v *Zápisníku zmizelého*. Absolvovala pražskou HAMU, kde se teoreticky zabývala duchovní tvorbou Františka Fialy a interpretačními přístupy ke skladbám Bohuslava Martinů a Vítězslavy Kaprálové.

Mezzosopranistka **Petra Vondrová** hostuje v Divadle J. K. Tyla v Plzni a v Divadle F. X. Šaldy v Liberci. Spolupracuje se skladatelkou Zuzanou Michlerovou, jejíž operu *Pramen* a kantátu *Médea* premiérovala. V rám-

ci projektu Opera Piccola di Praga hostovala v roce 2012 s operou švýcarského autora Paula Burkharda *Spiegel Das Käzchen* v Theater Rigiblick v Zürichu a dalších městech, se společností Kammeroper Prag hostovala ve *Figarově svatbě* nebo *Lazebníku sevillašském* v řadě zahraničních divadel. V roce 2021 spolupracovala s operním spolkem Run OpeRun na Dvořákově *Rusale*. V současné době účinkuje ve libereckém divadle ve Verdiho *Otellovi* (Emilia) a Pucciniho *Madama Butterfly* (Suzuki).

Lucie Laubová

Stanislav Předota je jedním ze zakladatelů souboru Schola Gregoriana Pragensis, který se specializuje na gregoriánský chorál a středověkou polyfonii. V letech 1998 až 2008 vedl vlastní soubor Fraternitas Litteratorum, specializovaný na dobovou interpretaci vokální polyfonie 15.–16. století, dochované v českých archivech, také díky spolupráci s Martinem Horynou. S Musicou Floreou provedl a nahrál *Missa sanctissimae Trinitatis* J. D. Zelenky, se souborem Musica Salutaris zpíval hlavní role ve Scarlattiovi oratoriu *Giuditta*, Lortzingově opeře *Zkouška na operu* a v první dochované opeře *Euridice* od J. Periho. Dále spolupracoval se soubory Musica Antiqua Praha, Collegium 1704, Douce mémoire, Teatro lirico aj. Systematicky se věnuje také písňové literatuře.

Josef Kovačič je stálým sólistou opery libereckého Divadla F. X. Šaldy, pravidelně hostuje na scénách Slezského divadla Opava a Jihočeského divadla v Českých Budějovicích nebo v Divadle J. K. Tyla v Plzni. Kromě divadla se věnuje také koncertní činnosti a spolupracuje s hudebními tělesy jako např. Collegium 1704, Moravská filharmonie

Olomouc, Musica Florea, Severočeská filharmonie Teplice či Pardubická komorní filharmonie. Nejnověji se představil ve Dvořákově *Armidě* (rytíř Ubald) v Divadle J. K. Tyla nebo ve dvojpředstavení Národního divadla moravskoslezského s Monteverdiho *Tancemi nevděčnic* a Purcellovou *Dido a Aeneas* (role Pluto a Čaroděj).

Kantiléna vznikla v roce 1956 jako Šlapanický dětský sbor; do roku 1967 však přerostla pod vedením Ivana Sedláčka ve výbĕrovou instituci, která spolupracuje s předními dirigenty, orchestry i skladateli. Je laureátkou řady mezinárodních sborových soutěží; získala např. tři zlaté medaile na třetích Evropských sborových hrách v lotyšské Rize v roce 2017 nebo dvě zlaté medaile (a z toho jedno absolutní vítězství v kategorii Mládežnické sbory) na sborové soutěži v portugalském Lisabonu v listopadu 2022. Od roku 1984 působí Kantiléna při Filharmonii Brno a spoluúčinkuje na jejích akcích.

Michal Jančík je od roku 2020 uměleckým vedoucím a hlavním sbormistrem koncertní Kantilény a staršího přípravného sbo-

Petra Vondrová

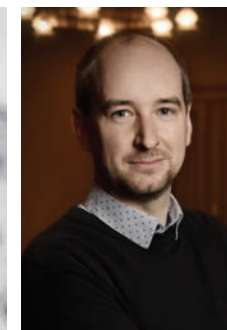
Stanislav Předota

ru Kantilénka. Vystudoval hudební vědu na MU, hudební výchovu a řízení sboru na Ostravské univerzitě a dirigování sboru na JAMU. Se sborem absolvoval řadu zahraničních turné a soutěží, premiéroval díla současných českých autorů, připravil jej na spolupráci s významnými hudebními tělesy (např. Česká filharmonie, Staatsphilharmonie v Norimberku) i pro účinkování v hudebně-dramatických dílech (Mahenovo divadlo, Divadlo na Orlí). Působí také jako externí spolupracovník České televize při realizaci záznamů klasické hudby, je častým členem porot ve sborových soutěžích.

The exceptional number of sacred and liturgical works **František Fiala** (born 1966 in Jihlava) has written is connected with his personal background and his profession as organist. We are witnessing here a rare union of his own distinctive compositional language that is instantly recognizable for its simplicity and accessibility (yet eschews banality) with his humility that is apparent in the modest proportions of his

Josef Kovačič

Michal Jančík

works. Fiala's music is a reflection of his exceptional talent as organist and improviser – and as singer and choir director – and show his understanding of instrumentation and the of texts he sets to music.

This is why we approached František Fiala to write a feature-long oratorio for the Easter Festival of Sacred Music and Kantiléna, a Brno-based children's and young people's choir, based on the events commemorated during Holy Week and to take inspiration from the richness of its liturgy.

Vladimír Maňas

The composer discusses the oratorio

I accepted the offer to compose an Easter oratorio with great joy and gratitude. My melodies are guided by authentic Gregorian chant, which means much more to me than just a source of musical motifs. What particularly fascinates me about the form is its perfect symbiosis of melody and words and their meaning; music does not live without text. I seek to perceive and respect this inseparability in all my works,

whether for voices alone or accompanied by instruments.

I set the entire oratorio into the context of two major Easter hymns: *Exultet* and *Buoh všemohúci*. Following the jubilant *Exultet* it's as if we return to that gloomy morning when the pious women went to anoint the body of Jesus. They probably didn't expect the miracle of the "Master's" resurrection. What was going on in their minds? Perhaps the same things that are on our minds when we lose someone we loved: a regret about not having spent enough time with them, and a plea for the forgiveness of everything we did to hurt them during their life. That's why I inserted before the antiphon that describes the journey to the tomb the seemingly hopeless opening verses by Václav Renč and after them the sung initial words of the penitential Psalm 25: "Delicta juventutis meae et ignorantias meas ne memineris, Domine" – "Remember not the sins of my youth, nor my transgressions, O Lord".

The rest of the oratorio then flows in an Easter spirit and finally cascades into that beautiful, celebratory old Czech hymn, *Buoh všemohúci z mrtvých vstal žádúci*, alleluia!

František Fiala
translated by Štěpán Kaňa

[1. Introduzione]

2. Exultet

Pozvání k modlitbě

Zajásejte již, zástupy andělů v nebi!
Zaskvějte se v slávě, božská tajemství!
K vítězství tak mocného Krále zazní,
polnice, a zvěstuj spásu!
Raduj se i ty, země,
zalitá tak oslnivou září,
pohleď, jak na celém světě rychle
zmizely temnoty a v mohutném
zpěvu lidu ať tento svatý dům Boží zní
ozvěnou té radosti!

Tajemství velké noci

To je ta noc, v níž Kristus pouta smrti
rozlomil a jako vítěz vystoupil z hrobu.
Nic by nám neprospělo,
že jsme se narodili,
kdybychom nebyli vykoupeni.

Tajemství vykoupení

Ó šťastná vína, pro kterou přišel
Vykupitel tak vznešený a veliký!
Ó vskutku blažená noc, ta jediná
směla znát čas i hodinu,
kdy Kristus vstal z říše zemřelých!
Nic by nám neprospělo,
že jsme se narodili,
kdybychom nebyli vykoupeni.

Tajemství svaté noci

A tak posvěcená tato noc zahání
hříchů, smývá viny,
hříšníkům vrací nevinnost
a zarmouceným radost;
zahání nenávist, vytváří jednotu srdcí
a pokojuje zlé moci.

Závěr

Prosíme tě tedy, Bože, ať tato svíce,
ke cti tvého jména posvěcená,
stále svítí neslábnuoucím jasnem,
aby rozehnala temnotu této noci.
Ačkoli se její plamen dělí
a rozdává světlo, přece ho neubývá.
Napájí se totiž tajícím voskem,
který pro tuto vzácnou chvíli
připravila pilná včela.
Plamen její ať spatří jitřní Vládce světla.
Onen totiž Vládce světla,
který nezná západu.
Tvůj Syn, Ježíš Kristus, který s tebou žije
a kraluje na věky věků.
Amen.

3. Dum transisset Sabbatum

Když skončila sobota,
Marie Magdalena, Marie Jakubova
a Salome nakoupily vonné masti,
aby mohly jít a pomazat Ježíše, aleluja.
Brzy ráno po sobotě, šly k hrobu,
sotva vyšlo slunce, aleluja.

4. Angelus Domini descendit

Z nebe sestoupil Hospodinův anděl
a řekl ženám:
„Ten, kterého hledáte, tu není,
vstal, jak předpověděl.“
Kristus vstal z mrtvých,
který stvořil všechny věci;
prokázal milosrdenství všem lidem.

5. Marie stála venku před hrobem a plakala

Marie stála venku před hrobem a plakala.
Přitom se naklonila do hrobu a spatřila
dva anděly v bílém rouchu, sedící na
místě, kde předtím leželo Ježíšovo tělo,
jednoho u hlavy a druhého u nohou.

Otázali se Marie: „Proč pláčeš?“
Odpověděla jim: „Ondesli mého Pána
a nevím, kam ho položili.“
Po těch slovech se obrátila a spatřila
za sebou Ježíše; ale nepoznala, že je to on.
Ježíš jí řekl: „Proč pláčeš? Koho hledáš?“
V domnění, že je to zahradník,
mu odpověděla: „Jestliže tys jej, pane,
odnesl, řekni mi, kam jsi ho položil,
a já pro něj půjdu.“
Ježíš jí řekl: „Marie!“ Obrátila se a zvolala
hebrejsky „Rabbuni“, to znamená Mistře.
Ježíš jí řekl: „Nedotýkej se mne,
dosud jsem nevystoupil k Otcí.
Ale jdi k mým bratrům a pověz jim,
že vystupuji k Otcí svému i Otcí vašemu
a k Bohu svému i Bohu vašemu.“
Marie Magdalská šla k učedníkům
a oznámila jim: „Viděla jsem Pána
a toto mi řekl.“

6. Resurrexi et adhuc tecum suum

Vstal jsem a jsem teď s tebou,
aleluja. Vztáhl jsi nade mnou
svou ruku, aleluja, podivuhodné
jest vědění tvé, aleluja.
Hospodine, ty mne zpytuješ
a znáš mne, ty znáš mé ulehnutí
i vzkříšení mé.

[7. Introduzione]

8. Victimae paschali laudes

Velikonoční oběti ať vzdají křesťané chválu.
Beránek spasil své ovce,
nevinný Kristus smířil s Otcem hříšníky.
Život a smrt bojovaly
v podivuhodném zápase.
Zabitý vůdce života kraluje živý.
Řekni nám, Maria, co jsi na cestě uviděla?
Hrob živého Krista a slávu Vzkříšeného.

Anděly jako svědky, roušku a plátna.
Vstal Kristus, má naděje,
své předejde do Galileje.
Víme, že Kristus vstal vpravdě z mrtvých.
Smiluj se nad námi, vítězi a králi.
Amen. Aleluja.

9. Mitte manum tuam

Natáhni ruku a vlož mi ji do boku,
aleluja, a přestaň být nevěřící a začni
věřit, aleluja.
Ať řekne Izrael: Jeho milosrdenství
je věčné.
Chválu vzdejte Hospodinu, protože je
dobrý, vždyť jeho milosrdenství
je věčné.

10. Ad coenam Agni providi

Pojďme k hostině Beránka,
oblečení v šat bělostný.
Po přechodu Rudým mořem
zpíváme Kristu vítězi.

Jeho nejsvětější tělo
na dřevě kříže trpělo,
když jej s krví přijímáme,
společně v Bohu žijeme.
V ten večer zkázy v Egypte
nás před andělem ochránil,
z faraonova otroctví
svou mocí nás vysvobodil.

Kristus je naší záchranou,
beránek čistý, zabitý,
v oběť své tělo přinesl,
na důkaz skutečné lásky.

Pravá, jediná oběť,
lámeš okovy podsvětí,
zajatý lid je vykopen,
život se opět vrací všem.

Kristus vstává ze své hrobky,
vítěz se vrací z propasti,
tyrana pouty teď svírá
a ráj nám znovu otvírá.

Ježíši, buď nám radostí
věčných velikonoc v srdci;
nás obnovené pro milost
připoj ke svému vítězství.

Buď sláva tobě, Ježíši,
záříš vítězstvím nad smrtí;
i Otci i Duchu Zastanci
po všechen věk sláva patří.

11. Buoh všemohúci

Buoh všemohúci
vstal z mrtvých žádúci
chvalmež Boha s veselím
toť nám všem písmo velí
Kyrieleyson

Ležal tři dny v hrobě
dal prokláti sobě
bok rucě nožě obě
na spasenie tobě
Kyrieleyson

Jezu Kriste vstal jsi
svědectví nám dal jsi
žeť nám z mrtvých vstáti
s Bohem přebývati
Kyrieleyson

Maria žádoucie
z nebes róže stkvúcie
pros za ny Hospodina
svého milého syna.
Kyrieleyson

ROZJÍMÁNÍ O TAJEMSTVÍCH MEDITATIONS ON THE MYSTERIES

CHARLES-MARIE WIDOR

Varhanní symfonie č. 10 op. 73
 „Románská“
 Organ Symphony No. 10, Op. 73,
 “Romane”

1. Moderato
2. Choral

OLIVIER MESSIAEN

L'Ascension du Seigneur
 (Nanebevstoupení Páně
 Ascension of Jesus)

1. Majestát Krista, který si žádá od Otce jeho slávu
 The Majesty of Christ Demanding His Glory of the Father
2. Tiché aleluja duše, která touží po nebi
 Serene Alleluias of a Soul that Longs for the Heavens
3. Propuknutí radosti z duše před sebenaplňující se slávou Krista
 Outbursts of Joy From a Soul Before the Self-Fulfilling Glory of Christ
4. Modlitba Krista vystupujícího k Otci
 Prayer of Christ Ascending Towards His Father

MAURICE DURUFLÉ

Chorálové variace na téma
 Veni creator op. 4
 Choral Variations on the Theme
 of Veni Creator, Op. 4

Johannes Zeinler varhany / organ

Johannes Zeinler © Theresa Pewal

Varhaník Johannes Zeinler, který v minulém roce společně se svým kolegou ze studií Janem Šprtou bravurně zaskočil na koncertě v kostele sv. Augustina s náročnými skladbami barokních německých skladatelů, se letos představí s výrazně odlišným programem. Stejně jako u temných hodin je i zde v popředí francouzská hudba – tentokrát nasměrována do 19. a 20. století. Společně se třemi autory procházíme po pomyslném velikonočním oblouku přes Vzkříšení a Nanebevstoupení až do Letnic. Autoři, které pojí mimo jiné intenzivní zaobírání se liturgickou varhanní hudbou, reprezentují výrazné směry francouzské varhanní tvorby v jejím největším rozkvětu.

Charles-Marie Widor (1844–1937) je považován za jednoho z otců francouzské varhanní symfonie. Díky znalostem z organologie (sám se do varhanářské rodiny narodil) a přátelství s věhlasným stavitelem varhan Aristide Cavaillé-Collem mohl plně využívat rozličná zařízení na tehdejších nejmodernějších varhanách, aby docílil rychlých dynamických a barevných změn, tak jak tomu v klasickém symfonickém orchestru také je. Byl dlouholetým profesorem na pařížské konzervatoři (dnes Conservatoire national supérieur de musique et de danse) a taktéž velmi činným liturgickým varhaníkem. Dodnes jej v délce služby u svatého Sulpicia v Paříži nikdo nepřekonal (63 let). Jeho poslední, **Desátá symfonie pro varhany** s přízviskem **Románská** odkazuje na gregoriánský chorál,

konkrétně na zpěv graduale z neděle Vzkříšení Páně – *Haec dies quam fecit Dominus* (Toto je den, který učinil Pán).

Olivier Messiaen (1908–1992), žák Charles-Marie Widora, byl velkým experimentátorem na poli nových rytmických sestav čerpajících často z neevropských tradic a je také tvůrcem svébytných akordických modů, ve kterých se jeho skladby pohybují. Jako liturgický varhaník působil v kostele Nejsvětější Trojice v Paříži 61 let až do své smrti. Cyklus *L'Ascension du Seigneur* patří k Messiaenovým ranějším dílům. Původně orchestrální symfonie o čtyřech větách zkomponovaná roku 1933 byla autorem záhy přepsána pro sólové varhany a její třetí část je dotvořena nově, protože orchestrální předloha nebyla v tomto případě pro varhany úplně vhodná. Poněkud delší názvy jednotlivých částí cyklu poukazují na skutečnost, že cyklus Messiaen sám vnímal jako meditace nad daným tématem. Například u jiného jeho souboru skladeb – *La Nativité du Seigneur* (1935) – autor požadoval, aby před se před jednotlivými větami četly příslušné pasáže z bible.

Maurice Duruflé (1902–1986) byl stejně jako jeho dva předchůdci dnešního koncertu činným liturgickým varhaníkem v Paříži, a to v kostele sv. Štěpána (St. Étienne du Mont). Duruflé velmi často ve svých dílech cituje gregoriánský chorál; tato skladatelská strategie se ostatně těšila na přelomu století ve Francii velké oblibě. Nejinak je tomu i při dnešním představení jeho kompozičního světa. Svatodušní hymnus *Veni Creator Spiritus*, tento mixolydický strofický zpěv, je svou stavbou velice podmanivý, napříč celou západoevropskou hu-

dební historií existuje bezpočet skladeb, které si jeho melodiku berou jako výchozí téma.

Ondřej Můčka

Rakouský varhaník a chrámový hudebník **Johannes Zeinler** působí v kostele kláštera Klosterneuburg, kde je varhaníkem u historických varhan Johanne Freunda (1642), a vedle kariéry interpreta zastává pedagogické místo na Hudební univerzitě ve Vídni (MDW); zde vystudoval hru na varhany, klavír a chrámovou hudbu. Během ročního studia v Toulouse získal důležitý vhled do francouzského repertoáru.

V Hamburku pokračoval ve studiu staré hudby u Wolfganga Zerera (varhany) a Menna van Delfta (cembalo, klavírní, komorní hudba). Během studií spolupracoval s Prins Claus Conservatorium v Groningenu, kde získal další inspiraci od Theo Jellema (varhany a improvizace) a Johana Hofmanna (cembalo).

Vystupoval po celé Evropě i v zámorí na místech jako King's College v Cambridge, kostel sv. Bavona v Haarlemu, kostely sv. Jakuba a sv. Michala v Hamburku, bazilika svatého Saturnina v Toulouse, katedrála v Poitiers, kostel Svatého Kříže v Bordeaux, pařížská katedrála Notre-Dame, vídeňská katedrála nebo Musikverein. Je vítaným hostem hudebních festivalů (Carinthischer Sommer, GoArt Göteborg, CIOC Montréal, Bratislavské hudobné slávnosti, Bachfest Leipzig nebo Jeunesse ve Vídni).

Together with three composers, we traverse the notional Easter arch from Resurrection to Ascension to Pentecost. The composers, all intensively preoccupied with liturgical organ music, represent distinct directions of the genre in France at a period of its greatest flourishing.

Charles-Marie Widor (1844–1937) is considered one of the fathers of French organ symphony. Thanks to his knowledge of organology, he made full use of the mechanics of the most modern organs of his time to achieve rapid changes of dynamics and colour, akin to the versatility of a classical symphony orchestra. He was a professor at the Paris Conservatory as well as a very active liturgical organist, and his 63-year tenure at Saint-Sulpice in Paris remains unsurpassed to this day. His last, *Tenth Symphony for Organ*, dubbed *Romane*, references Gregorian chant, specifically the gradual for Resurrection Sunday *Haec dies quam fecit Dominus* (This is the day which the Lord hath made).

Olivier Messiaen (1908–1992), a student of Charles-Marie Widor, was organist at the Église de la Sainte-Trinité in Paris for 61 years, until his death. The cycle *L'Ascension du Seigneur* is among his earliest works. Originally composed in 1933 as an orchestral symphony in four movements, it was soon recast for solo organ by Messiaen himself. Messiaen gave the movements lengthy titles because he saw each as a meditation on its topic.

Like his two predecessors in tonight's concert, **Maurice Duruflé** (1902–1986) was an active organist, in Duruflé's case at the

bazilika Nanebevzetí Panny Marie

church of Saint-Étienne-du-Mont in Paris. Duruflé very often quotes the Gregorian chant in his works; indeed this was a much favoured compositional strategy in France at the turn of the century. And so it will be in tonight's introduction to Duruflé's compositional world. The Pentecostal hymn *Veni Creator Spiritus*, in the Mixolydian mode, has a very compelling strophic form, and apart from Duruflé's there are countless works of Western European music that depend on its melody for their starting point.

Ondřej Můčka,
translated by Štěpán Kaňa

DARUJ NÁM POKOJ
GRANT US PEACE

FRANZ SCHUBERT

Mše č. 5 As dur

Mass No. 5 in A-flat major

1. Kyrie eleison (Andante con moto)
2. Gloria, in excelsis Deo
(Allegro maestoso e vivace)
Gratias agimus tibi (Andantino)
Domine Deus, Rex coelestis (Andantino)
Gratias agimus tibi (Andantino)
Domine Deus, Agnus Dei
(Allegro moderato)
3. Credo in unum Deum
(Allegro maestoso e vivace)
Et incarnatus est (Grave)
Et resurrexit (Tempo I)
4. Sanctus Dominus Deus (Andante)
Osanna in excelsis (Allegro)
5. Benedictus qui venit
(Andante con moto)
Osanna in excelsis (Allegro)
6. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi
(Adagio)
Dona nobis pacem (Allegretto)

ANTONÍN DVOŘÁK

Te Deum op. 103, B. 176

kantáta pro sólový soprán a baryton,
sbor a orchestr

cantata for soprano and baritone solo,
choir and orchestra

1. Te Deum laudamus
(Allegro moderato, maestoso)
2. Tu Rex gloriae, Christe (Lento maestoso)
3. Aeterna fac cum sanctis tuis (Vivace)
4. Dignare, Domine
(Lento)

Alžběta Poláčková soprán / soprano

Becca Conviser soprán / soprano

Arnheiður Eiríksdóttir

mezzosoprán / mezzo-soprano

Jaroslav Březina tenor

Peter Mikuláš bas / bass

Český filharmonický sbor Brno

Czech Philharmonic Choir Brno

sbormistr / choirmaster Petr Fiala

Filharmonie Brno

dirigent / conductor Jaroslav Kyzlink

Franz Schubert (1797–1828) začal **Mši As dur** komponovat v listopadu 1819 jako svou v pořadí pátou mši. První verzi dokončil v září 1822, s výsledkem byl spokojený a uvažoval o dedikaci skladby císařovi nebo císařovně. Později nicméně provedl několik úprav, a když novou verzi předložil u vídeňského dvora, kapelník Josef Eybler mu vzkázal, že se její styl císaři nezamlouvá; skladba tak nakonec zůstala bez dedikace. Mše se pravděpodobně za Schubertova života neprováděla: nejstarší uvedení je doloženo v lednu 1863, kdy se hrály čtyři části mše v Lipsku, a kompletní podoba díla pak zazněla ve Vídni téhož roku.

Hudební styl *Mše As dur* propojuje prvky starého i nového. Progresivní jsou nepochybně některé harmonické postupy a volně autor zachází také s tradičním mešním

textem, kdy některé pasáže vynechává, jiné mnohokrát opakuje nebo spojuje do netradičních kombinací. Protiváhu představují hudební ohlédnutí ke starším stylovým obdobím. Autor zřejmě zužitkoval zkušenost z vídeňských koncertů historické hudby u muzikologa R. G. Kiesewettera, kde mohl slyšet zejména italskou vokální polyfonii 16. a 17. století. Rozdělení sboru ve *Mši As dur* navazuje nejen na Schubertovy barokní předchůdce ve Vídni (J. J. Fux, A. Caldara), ale i na renesanční vícesborovou praxi. Sborové vstupy a *cappella* připomínají palestrinovský styl a ke starší hudbě odkazuje také užití hudební symboliky.

Mši otevírá vřelé, lehce plynoucí *Kyrie*. *Gloria* nejprve energicky propuká v chválu Boha, poté se přemění v jemné, oproštěné díkyvdání (*Gratias agimus tibi*), střídané

důstojným oslovením Boha v jeho majestátu (*Domine Deus, Rex caelestis*); volněji uspořádaný text nechává obě pasáže vzájemně prostupovat. Část vrcholí v rozsáhlé fuze (*Cum sancto Spiritu*). Credo postupuje od historizujícího úvodu a *capella* k převážně homofonní, harmonicky bohaté připomínce Kristova vtělení (*Et incarnatus est*), kde se sbor rozděluje do osmihlasu a hudební fráze jsou působivě prokládány tichem. Se slovy o ukřižování (*Crucifixus*) si pak jednotlivé hlasy předávají ostrý, zoufalý motiv, který byl podle podoby notového zápisu tradičně spojován s obrazem kříže. Chvalozpěv *Sanctus* zaznívá v neobvyklém sledu tónin a z velké části ve slabé dynamice, živě a odlehčeně. Z podobné nálady vychází i *Benedictus*, v němž je melodie zpěvných hlasů podbarvována stálým osminovým pohybem ve smyčcích. Lyrický úvod části *Agnus Dei* s překvapivými modulacemi hudebně kontrastuje s následující prosbou o mír (*Dona nobis pacem*), v níž se střídají sóla a tutti, opět v duchu starších hudebních tradic. Skladba končí ve smířlivém ztišení.

Te Deum Antonína Dvořáka (1841–1904) vzniklo v roce 1882, několik měsíců před skladatelovým odjezdem do Spojených států. Dvořák byl tehdy požádán o kantátu na text Drakeovy vlastenecké básně *Americký prapor*, která by zazněla během oslav čtyřstého výročí objevení Ameriky. Zásilku s textem však neobdržel včas, a tak se rozhodl pro užití latinského hymnu *Te Deum laudamus*. Skladba byla nakonec premiérována až po oslavách; autor ji dirigoval na svém prvním samostatném koncertě v newyorské Music Hall, na němž účinkoval dvousetpadesátičlenný pěvecký sbor.

Dvořákovo zhudebnění je čtyřdílné a připomíná tak formu klasické symfonie. Jednotlivé části jsou sceleny bezprostřední návazností (nástupy *attacca*), citacemi společných motivů i tematickou jednotou úvodu a závěru. Některými melodickými postupy kantáta připomíná pozdější Dvořákovy skladby „amerického“ období a bývá k nim stylově zařazována.

První část je otevřena tympanovým sólem a rozjásaným orchestrálním tématem, do nějž vstupuje čtyřhlasý sbor. S textem chvalozpěvu *Sanctus* se sbor ztišuje a předjímá lyrickou pasáž, v níž je vroucí melodie sopránového sóla prokládána drženými akordy v mužských hlasech (*Sanctus Dominus Deus Sabaoth*) a reminiscencemi úvodního tématu, znějícími v partu flétny a anglického rohu. S textovými odkazy k mučedníkům se melodie zatemňuje, usazuje se na jednom tónu a připravuje návrat slavnostního tématu z úvodu.

Barytonové sólo druhé části vstupuje trojím oslovením Krista, podpořeným návraty žesťových intrád a melodickými vzmachy ve smyčcích, a v klenuté melodii přednáší text modlitby. Verše zaměřené na Boha jsou řazeny lineárně, verš vyjadřující prosbu člověka (*pomoz služebníkům svým*) však z linearitu vystupuje a zaznívá mimo sólový hlas, v držených sborových akordech.

Energickou třetí větu zahajuje figurace fagotů a viol. Jednotlivé sborové hlasy postupně přednášejí hlavní téma, tvořící motivický základ celé věty. Téma vzápětí přebírá orchestr a sbor se sjednocuje v prosbě *Salvum fac populum tuum*. Úpěnlivost narůstá s opakovanými slovy *et rege eos* v modulační pasáži, kterou násled-

Alžběta Poláčková

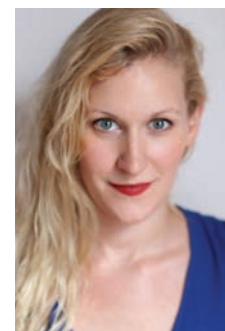

Becca Conviser

dují melodicky úsporné vstupy jednotlivých hlasů nad smyčcovým ostinatem.

Závěrečná prosba o smilování a ochranu před hříchem je rozložena mezi širokou, zpěvnou melodii sopránového sóla a sborové *Miserere nostri, Domine* (Smiluj se nad námi, Pane), které se objevuje nejprve v ženských hlasech v podobě hravého, vzdušného motivu z úvodní věty a poté v tlumených akordech tenoru a basu. Oba sólové hlasy unisono rozvíjejí chvalozpěv nad triolovým rytmem orchestru a narůstající zvuk je obohacen mohutným aleluja, přednášeným v homofonních sborových blocích. Závěr vyúsťuje do radostného tématu, jímž byla celá skladba uvedena.

Markéta Vlková

Arnheiður Eiríksdóttir

Jaroslav Březina

Alžběta Poláčková vystudovala zpěv na pražské AMU ve třídě Reného Tučka. Od roku 2003 je sólistkou Národního divadla v Praze. Spolupracovala s významnými dirigenty, jako jsou Jiří Bělohlávek, Jakub Hrůša, Asher Fish či Robert Jindra, vystupovala například s Českou filharmonií, BBC Symphony Orchestra nebo Pražskou komorní filharmonií. Zúčastnila se řady mezinárodních festivalů a věnuje se také koncertní činnosti. Je laureátkou soutěže Anglo-Czechoslovak Trust v Londýně a Mezinárodní pěvecké soutěže Antonína Dvořáka v Karlových Varech.

Becca Conviser pochází z Illinois, absolvovala New England Conservatory v Bostonu a získala Professional Studies Certificate na manhattanské School of Music. Nyní pravidelně vystupuje v Divadle J. K. Tyla v Plzni. Koncertuje v mnoha evropských zemích, v České republice účinkovala s Filharmonií Hradec Králové a Pražským filharmonickým sborem jako sólistka ve Verdiho *Requiem* a Rossiniho *Stabat Mater*. Získala přes 20 mezinárodních ocenění včetně grantu Grammy z roku 2020.

Peter Mikuláš

Jaroslav Kyzlink

Je zakladatelkou a ředitelkou programu Opernfest Prague, zaměřeného na začínající operní sólisty.

Islandská mezzosopranistka **Arnheiður Eiríksdóttir** studovala na konzervatoři v Reykjavíku a poté na vídeňské Universität für Musik und darstellende Kunst u Sebastiana Vittucciho, Christopa Ulricha Meiera a Reto Nicklera. V letech 2018 až 2020 byla členkou Mezinárodního operního studia v Kolíně nad Rýnem a v sezoně 2020/2021 se stala sólistkou Opery Národního divadla v Praze. Spolupracovala mj. s Claudem Schnitzlerem, Rainerem Mühlbachem či Stefanem Soltészem. V roce 2022 obdržela Cenu ředitele Národního divadla pro umělce do 35 let.

Peter Mikuláš je absolventem bratislavské VŠMU. Od roku 1978 je sólistou Opery Slovenského národního divadla v Bratislavě. Pravidelně koncertuje s Českou filharmonií, Slovenskou filharmonií, Orchestre de Paris, RTV Madrid či Vídeňskými filharmoniky; vystoupil na mnoha festivalech včetně Pražského jara, Salzburger Festspiele

a londýnského BBC Proms. Získal ocenění na soutěži P. I. Čajkovského v Moskvě, Miriam Helin v Helsinkách nebo Mezinárodní pěvecké soutěže Antonína Dvořáka v Karlových Varech. Působí také jako pedagog na VŠMU v Bratislavě.

Jaroslav Březina vystudoval Pražskou konzervatoř u Zdeňka Jankovského a dále studoval soukromě pod vedením Václava Zítka. Vystupoval v Japonsku, Francii, Itálii nebo Norsku, spolupracoval například s Jiřím Bělohlávkem, Charlesem Mackerrasem a Oliverem Dohnányim. Od roku 1993 je sólistou Opery Národního divadla v Praze. Podílel se na nahrávce České mše vánoční J. J. Ryby (Deutsche Grammophon), Zelenkovy korunovační opery *Sub olea pacis et palma virtutis*, Janáčkovy opery *Šárka* a Dvořákovy opery *Tvrď palice* (všechny Supraphon). Je držitelem Ceny Thálie za rok 2015.

Český filharmonický sbor Brno byl založen roku 1990. Zaměřuje se především na oratorní, kantátový a operní repertoár. Spolupracuje s českými i zahraničními or-

chestry a dirigenty (Petr Altrichter, Jiří Bělohlávek, Nicolaus Harnoncourt ad.), účastní se mezinárodních festivalů a vytvořil řadu nahrávek (mj. pro Supraphon či Koch International). V roce 2007 obdržel dvě ceny ECHO Klassik a o čtyři roky později mu bylo uděleno japonské ocenění Tokusen za nahrávku Dvořákova *Requiem*. Zakladatelem, hudebním ředitelem a sbormistrem je **Petr Fiala**.

Kořeny brněnské filharmonie sahají do 70. let 19. století, kdy v Brně mladý Leoš Janáček usiloval o vznik českého symfonického orchestru. Dnešní **Filharmonie Brno** vznikla v roce 1956 a od té doby patří svou velikostí i významem k české orchestrální špičce. Na svých turné provedla na tisíc koncertů; v sezoně 2022/2023 uspořádala turné po Velké Británii a Spojených státech a navštívila řadu renomovaných pódii (Festival Rheingau, festival Ars Electronica v Linci, Grosses Festspielhaus v Salcburku, Gewandhaus v Lipsku). Od roku 2000 pořádá letní festival na brněnském hradě Špilberk, v roce 2012 se stala pořadatelem renomovaných festivalů Moravský podzim, Velikonoční festival duchovní hudby a Expozice nové hudby.

Jaroslav Kyzlink vystudoval dirigování sboru a orchestru na brněnské JAMU. Od roku 1992 působí v brněnském Národním divadle: nejprve jako sbormistr, od roku 1996 jako dirigent, v letech 2001–2003 jako šéfdirigent a umělecký šéf. V letech 2004 až 2006 byl šéfdirigentem Opery Slovenského národního divadla v Bratislavě. Mezi lety 2016 a 2022 působil jako hudební ředitel Opery Národního divadla v Praze a v letech 2014–2019 zastával post šéfdirigenta

Slovenského národního divadla v Lublani. Jako pedagog externě spolupracuje s Hudební fakultou VŠMU v Bratislavě.

Franz Schubert (1797–1828) started to compose his **Mass No. 5 in A-flat major** in November 1819. He completed the first version in September 1822, was satisfied with the result and considered dedicating the work to the Austrian Emperor or Empress. Later, however, he made several changes and left the composition without dedication. The mass was probably not heard during Schubert's lifetime: the earliest documented performance is of four movements in January 1863 in Leipzig, and of the complete work in Vienna in the same year.

The musical style of the *Mass in A-flat major* brings together elements of the old and the new. Some of the harmonic progressions are advanced and the composer treats the traditional text of the mass freely. Musical references to earlier stylistic periods provide a counterpoise: the division of the choir follows the Renaissance polychoral practice, the choral entries a cappella are redolent of Palestrina and the use of musical symbols likewise reminds us of ancient music.

Antonín Dvořák's (1841–1904) *Te Deum* was written in 1892, a few months before the composer's departure for the United States. Dvořák was originally asked to set to music a poem by J. R. Drake celebrating the 400th anniversary of America's discovery, but did not receive the text in time, and so opted for the text of the Latin

hymn *Te Deum laudamus*. The work was premiered in October 1892 in New York's Music Hall.

Dvořák's setting is in four movements, thus evoking the classical symphonic form. The first part features joyous four-part harmony over orchestral figuration and a contrasting lyrical melody performed by soprano solo. In the second section the text of the prayer appears in the solo bass, interspersed with brass fanfares. The third part has no solo entries and musically it grows from the vigorous opening theme. The last part is a dialogue between the soprano solo and chorus and ends with the joyous theme with which the work opened.

Markéta Vlková
translated by Štěpán Kaňa

FRANZ SCHUBERT

Mše č. 5 As dur

1. Kyrie eleison

Pane, smiluj se.
Kriste, smiluj se.
Pane, smiluj se.

2. Gloria

Sláva na výsostech Bohu
a na zemi pokoj lidem dobré vůle.
Chválíme tě. Velebíme tě.
Klaníme se ti. Oslavujeme tě.
Sláva na výsostech Bohu.

Vzdáváme ti díky pro tvou velikou slávu.
Pane a Bože, nebeský Králi,
Bože, Otče všemohoucí.
Pane, jednorozený Synu, [Ježíši Kriste].*

Pane a Bože, Beránku Boží, Synu Otce.
Ty, který snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi,
ty, který snímáš hříchy světa,
[přijmi naše prosby. Ty, který sedíš po pravici Otce, smiluj se nad námi.]
Neboť ty jediný jsi Svatý,
ty jediný jsi Pán,
ty jediný jsi Svrchovaný, [Ježíši Kriste],
se svatým Duchem, ve slávě Boha Otce.
Amen.

3. Credo

Věřím v jednoho Boha,
Otce všemohoucího,
Stvořitele nebe i země,
všeho viditelného i neviditelného.
Věřím v jednoho Pána Ježíše Krista,
jednorozeného Syna Božího,
který se zrodil z Otce přede všemi věky.
Bůh z Boha, Světlo ze Světla, Pravý Bůh

z Pravého Boha,
[zrozený, nestvořený, jedné podstaty s Otcem,]
skrze něhož všechno je stvořeno.
On pro nás lidi a pro naši spásu sestoupil z nebe.

Skrze Ducha svatého přijal tělo z Marie Panny a stal se člověkem.
Byl za nás ukřižován, za dnů Pontia Piláta, byl umčen a pohřben

a třetího dne vstal z mrtvých podle Písma, vstoupil do nebe, sedí po pravici Otce.
A znovu přijde, ve slávě,
soudit živé i mrtvé
a jeho království bude bez konce.
Věřím v Ducha svatého, Pána a Dárce života,
který z Otce i Syna vychází.
S Otcem i Synem je zároveň uctíván a oslavován
a mluvil ústy proroků.
[Věřím v jednu, svatou, všeobecnou, apoštolskou Církev.]

Vyznávám jeden křest na odpuštění hříchů.
[Očekávám vzkříšení] mrtvých a život budoucího věku.
Amen.

4. Sanctus

Svatý, svatý, svatý, Pán, Bůh zástupů.
Nebe i země jsou plny tvé slávy.
Hosana na výsostech.

5. Benedictus

Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně.
Hosana na výsostech.

6. Agnus Dei

Beránku Boží, který snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi.
Beránku Boží, který snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi.
Beránku Boží, [který snímáš hříchy světa,] daruj nám pokoj.

* Text v hranatých závorkách nebyl Schubertem zhudebněn.

ANTONÍN DVOŘÁK

1. Te Deum laudamus

Tebe, Bože, chválíme,
tebe, Pane, velebíme,
tebe, Otce věčného,
s tvory celé země ctíme.
Též i moci andělské,
věčně chválí jméno tvé.
Tobě zpívá nebe chrám,
cherubové, serafíni,
Svatý Pán Bůh,
jenž mocné divy činí.
Nebe, země, den i noc
hlásá slávu tvou a moc.
Svatý Pán Bůh, jenž mocné divy činí.
Tebe chválí množství proroků.
Svatý Pán Bůh, jenž mocné divy činí.
Tebe chválí mučedníci.
Svatý Pán Bůh, jenž mocné divy činí.
Vyznává tě církve hlas
od tvého stolu,
tebe, Otce našeho,
Syna, Ducha svatého.
Tebe, Bože, chválíme,
tebe, Pane, velebíme,
tebe, Otce věčného,
s tvory celé země ctíme.

2. Tu Rex gloriae, Christe

Ty jsi, Kriste, slávy král.
Syn, v němž Bůh je mezi námi.
K naší záchraně jsi vzal
lidské tělo v lůně Panny.
Zvítězil jsi nad smrtí,
zveš nás v nebes království.
Pomoz služebníkům svým,
drahou krví koupeným.
Po pravici Boží dlíš,
v slávě Otce nebeského,
věříme, že přicházíš
jako soudce tvorstva všeho.
Pomoz služebníkům svým,
drahou krví koupeným.

3. Aeterna fac cum sanctis tuis

Dej, ať uvedeni jsme
do tvé slávy ke všem svatým,
žehnej svému dědictví,
zachraň je a kraluj nad ním.
Dobrořečit chceme ti,
chválit dnes i navěky.

4. Dignare, Domine

Dnes a stále Pane náš,
prokaž nám své dobrodiní.
Smiluj se, Pane.
Vždyť kdo v tebe doufá jen,
nikdy není zahanben.
Smiluj se, Pane.
Dobrořečme otci i Synu i Duchu Svatému.
Sláva!
Chvalme a velebme je na věky.
Sláva!

Doprovodné akce Side events

9/4, 10:30 / 10:30am
Neděle Zmrtvýchvstání Páně
Easter Sunday
katedrála sv. Petra a Pavla, Petrov
Cathedral of Saint Peter
and Saint Paul, Petrov

PONTIFIKÁLNÍ MŠE SVATÁ PONTIFICAL HOLY MASS

celebruje Mons. Pavel Konzbul,
biskup brněnský
celebrated by the Bishop of Brno,
Monsignor Pavel Konzbul

CHARLES GOUNOD
Slavnostní mše ke cti svaté Cecilie
Messe solennelle en l'honneur
de Sainte-Cécile

9/4, 19:30 / 7:30pm
Neděle Zmrtvýchvstání Páně
Easter Sunday
kostel sv. Tomáše, Moravské náměstí
St. Thomas Church
Moravské náměstí

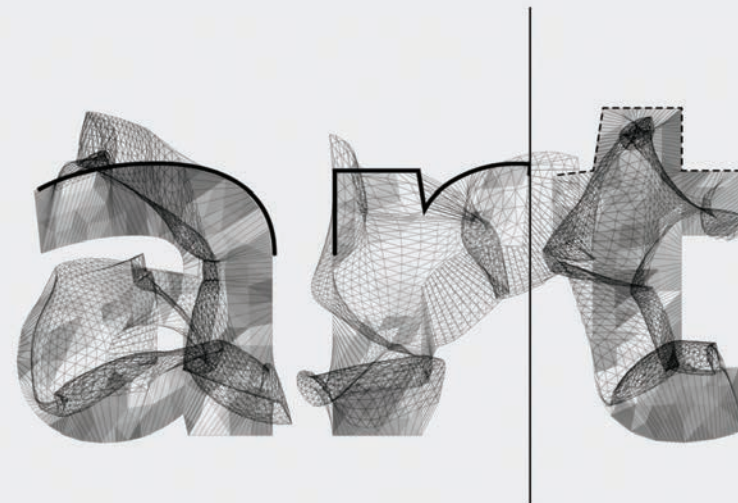
KNUT NYSTEDT

Missa brevis op. 102
pro smíšený sbor a cappella
Missa brevis, Op. 102,
for mixed choir a cappella

Ensemble Versus
sbormistr / choirmaster **Patrik Buchta**

Provedení při večerní mši svaté.
Performed as part of the Holy Mass.

ČT **art** každý den od 20 hodin

Česká televize
Hlavní mediální partner

www.ctart.cz

VELIKONOČNÍ FESTIVAL DUCHOVNÍ HUDBY FINANČNĚ PODPOŘILI
STATUTÁRNÍ MĚSTO BRNO A MINISTERSTVO KULTURY ČR

Program

Vydala: Filharmonie Brno nákladem 420 ks

Redakce: Eva Křížková

Texty: Ronald Martin Alonso, Louis-Noël Bestion de Camboulas,
Wanda Dobrovská, František Fiala, Slavomír Hořinka, Vladimír Maňas,
Ondřej Můčka, Ondřej Pivoda, Markéta Vlková

Fotografický cyklus *Plasy*: Kateřina Bušová

Anglický překlad: Štěpán Kaňa

Návrh obálky v jednotném vizuálním stylu VFDH: Tobiáš Grolich

Sazba a produkce: Petr Tejkal

Redakční uzávěrka: 20. března 2023

Kontakt

Filharmonie Brno, příspěvková organizace

☎ +420 539 092 801

Komenského náměstí 534/8

602 00 Brno, Česká republika

MHFB Velikonoční festival duchovní hudby

Manažerka festivalu: Lucie Šnajdrová

e-mail: lucie.snajdrova@filharmonie-brno.cz

☎ +420 539 092 839

www.filharmonie-brno.cz

www.velikonocni-festival.cz

Prodej vstupenek

- on-line www.filharmonie-brno.cz

- v předprodeji Filharmonie Brno,
Besední ulice, 602 00 Brno

☎ +420 539 092 811

predprodej@filharmonie-brno.cz

PO–PÁ 12:00–18:00 h

- ½ hodiny před koncertem v místě konání

Změna programu vyhrazena!

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

DOPRAVU ZAJIŠŤUJE

DĚKUJEME ZA PODPORU

